

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
 binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
 Voor Oost-Indië en het Buitenland » 3.00
 Afzonderlijke nummers . . . » 0.05
 Men abonneert zich voor minstens zes maanden
 ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
 » » » 1000 » . - 0.08
 » » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heerengracht of aan den Wvd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.
 Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb. voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagspoort 4, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
 Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50) Zij die f 5 of meer contrubueeren of een gift in één schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toezonden.

De ondergeteekende
 wonende te _____ wenscht
 donateur-trice te worden der Vereeniging „Oost en West” tegen een jaarlijksche contributie van f _____ den 190
 Handteekening:
 Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Kunstnijverheids- en andere belangen. — In Borneo's Binnenland. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Uit O.-Indische bladen. — Ingezonden. — Van vreemde Koloniën. — Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

Mededeelingen.

I. Van de Afdeling Rotterdam:

Maandag 22 Februari, des avonds ten 8 ure, in de bovenzaal van het „Nút”, Oppert 81, NAAR CENTRAAL TIMOR.
 Voordracht met lichtbeelden door den Heer F. Fokkens, Oud-resident van Timor.
 De leden van „Oost en West” hebben toegang met hunne huisgenooten.
 Entrée voor niet-leden f 0.50.

II. Van de Afdeling Breda en omstreken:

In den loop van de maand Maart a.s., op later te vernemen datum, zal de heer H. van Kol, lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, eene lezing houden voor de leden dezer afdeling over zijn belangrijke Reis door West-Indië.
 De toegang zal ook voor niet-leden zijn tegen een geringe entree, gedeeltelijk ten bate der lepralijders in Suriname.

FEUILLETON.

Vóór 55 jaren.

Uit het Officersleven op Sumatra.

IV.

„Auch von Lieb' umgeben
 Ist das Soldatenleben,
 In Beschütz Frau Venus-Cypria”

Sie Kamsiah was een Benkoelische schoone. De Secretaris der Padangsche Bovenlanden, nog al een stijf, orthodox man, had haar als menagère genomen en weldra verwekte ze de verwondering en bewondering van iedereen, die evenals zij de passer (markt) bezocht, want ze leek, in haar zijden mantille en met haar goed gebuurde muiljes op-en-top een nonna of njonja.

Spedig vernamen ook de Padang-Pandjangsche Mousquetiers van die wonderbare verschijning. Er werd verhaald, dat ze 's avonds met den secretaris psalmen zong, maar dat ze toch liever fransche liedjes hoorde en daarvan al heel gauw eenige kende en na-neuriede, al verstond zij ze niet. In dien tijd sprak men nog van de grissettes van Paul de Kock of van de latere lorettes; Sie Kamsiah werd daarbij vergeleken, bovendien was ze, zoo zeide men, een volleerde amazone. En ze wist te toonen, dat ze voor geen klein geruchtje vervaard was! De Luitenant v. Hombracht van de jacht komende, ontmoette de mooie amazone. Hij wilde haar verschrikken of haar attentie opwekken, daarom schoot hij zijn geweer af, toen zij hem voorbij reed. Woedend keerde zij naar paard om, hief haar karwats op en vloog op van Hombracht aan, die echter, kalm lachende, bleef staan en daardoor de booze grissette ontwapende.

III. Van de Afdeling Apeldoorn:

Op 12 Februari hield de heer E. A. H. van der Heide, oud-Oost-Indisch ambtenaar, thans Directeur van het Schoolmuseum te Amsterdam, onder den titel „Kijkjes op Java”, te Apeldoorn de reeds meer in het K. W. besproken causerie met lichtbeelden, die steeds in groote mate de belangstelling en de sympathie der aanwezigen opwekt.

De oud-kapitein der mariniers K. H. Koentze, secretaris-penningmeester der afdeling, sprak een kort woord tot inleiding, waarin hij er op wees, hoe de Vereeniging „Oost en West” sedert hare oprichting, haar best doet om de loomheid en onverschilligheid van de meerderheid der Nederlanders, waar het koloniale zaken betreft, te overwinnen. Hij toonde aan, hoe het praatje van velen, „dat zij bij de Koloniën geen belang hebben”, een volslagen wanbegrip is, want niet alleen kunnen ook zij iederen dag direct persoonlijk belang in Oost- of West-Indië krijgen, voor de welvaart van ons gansche land is de bloei der immers wingewesten eene hoofdzaak.

Daargelaten de moreele plicht, zeide de heer Koentze, die op ons rust om te zorgen voor de miljoenen menschen daarginder, aan wie wij dure verplichtingen hebben, moeten wij toch niet vergeten, dat grooten en kleinen onder de Mogendheden meer en meer tuk zijn op Koloniale uitbreiding en tot allerlei kuiperijen en offeringen, soms zelfs tot het erlangen van een eenvoudig koloniatie, in staat zijn.

Laat ons derhalve niet er tegen opzien, afdoende maatregelen te nemen om het rechtmatig verwijf van verwaarloozing te ontgaan, ook al zal ons dit gedurende eenigen tijd veel geld moeten kosten.

IV. Van de Afdeling Nijmegen:

a. Donderdag 25 Februari, des avonds ten 8 ure, in de groote zaal van het Hôtel du Soleil, Graafsche Straat. Voordracht met lichtbeelden over Sumatra door den Heer G. E. V. L. van Zuylen, Oud-Kolonel der Genie N.-I. leger.

De leden van „Oost en West” hebben toegang met hunne huisgenooten. Introducties worden verstrekt, naar gelang der plaatsruimte, door de leden van het bestuur.

Namens het Bestuur,
 De Secretaris,
 Jhr. E. von Bose.

b. Vrijdag, 26 Februari, des namiddags ten 2 ure, in deszelfs zaal.

Gezellige bijeenkomst voor leden.

Alsdan zullen in de zaal aanwezig zijn verschillende zaken op Indië betrekking hebbende.
 Het Bestuur dringt aan op trouwe opkomst, te meer, nu het de mededeeling aan de leden kan richten, dat de President der Vereeniging, Mevrouw N. VAN ZUYLEN—TROMP, onze bijeenkomst zal bijwonen.

HET BESTUUR.

Kunstnijverheids- en andere belangen.

Van bevriende zijde werden ons dezer dagen ter kennismaking toegezonden N°. 7 en 8 (Jan. 1904) van het „Maandblad, gewijd aan de belangen van het teekenonderwijs en de Kunstnijverheid in Nederland”, waarin een artikel getiteld: „Kunst-onderwijs in Ned.-Indië”, van de hand

der drie: Athos, Aramis en Porthos kregen verlof naar Fort de Kock te rijden. Ze bezochten 's avonds den Secretaris en maakten dus ook kennis met Sie Kamsiah, die hen weldra onthaalde op eenige liedjes, waaronder ook maleische. Als jong meisje was ze in Benkoelen meestal aan huis geweest van Europeesche ambtenaren, om daar zoodat diensten te verrichten en een en ander te leeren. Ze had daar werkelijk veel geprofiteerd en wist veel dingen handig te doen. Dat ze lichtzinnig van aard was, bemerkten ook de drie mousquetaires, vooral Porthos, die spoedig verbaasd op haar geharmerd was. Hij kon haar niet meer vergeten en verliet dikwijls, als het donker was, zijn woning om naar F. de Kock te rijden en haas te ontmoeten. Een huis als dat van den Secretaris heeft evenwel steeds wachters: eenige maleiers en een oppasser. De Secretaris ging 's Zaterdag-avonds naar de Sociëteit om zijn partijje te maken. Nu gebeurde het eens, dat Porthos op zulk een avond op bezoek was bij Sie Kamsiah. Dit werd echter den Secretaris in de Sociëteit verteld. Hij verontschuldigde zich, en ging naar huis, door twee oppassers vergezeld. Van het daarop volgende tafereel werd later door Aramis een tekening gemaakt. Een vertrouweling van Sie Kamsiah bondse op de deur en riep: „Oppas datang!” (oppassers komen).

De verraste Porthos wist niets anders te doen, dan onder het ledikant te kruipen en men kan begrijpen, welk figuur hij maakte, toen hij daar werd gesnapt. De Secretaris vermaande hem gelukkig slechts met een bijbel-spreuk en zoo liep de gevaarlijke ontmoeting met een sissor af.

De Secretaris was natuurlijk zeer geschokt in zijn vertrouwen op Sie Kamsiah. Hij had gedacht haar tot een Christin te maken, maar begreep daarvan te moeten afzien. Zij betuigde berouw te hebben, ze had geen kwade bedoeling, toen ze dien officier even binnen liet en beloofde den Secretaris voortaan niemand meer binnen te laten, voordat

des heeren J. KUIJPER, hoofdleraar aan de Haagsche Academie van Beeldende Kunsten, dat ons belangrijk genoeg lijkt om er voor de lezers van het „Koloniaal Weekblad” een groot deel van over te nemen, als was 't alleen om het heuchelrijke feit, dat in het orgaan eener speciaal Nederlandse Vereeniging voor Teekenonderwijs ook de belangen der Ned. Indische Kunst besproken worden, door iemand, die, hoewel nimmer in de tropen geweest zijnde, er toch véél hart voor toont te hebben.

De schrijver begint zijn betoog met:

„In het November-nummer van het Maandblad lezen wij het bericht, dat aan de Wilhelminaschool te Batavia, aan een zestal inlanders, onderwijs zal gegeven worden in het teekenen en zoo veel zij verder noodig hebben voor hun vak. Inlanders, uit verschillende nijverheidscentra nog wel, welke elk afzonderlijk een speciaal karakter van versieringskunst bezitten! Dat bericht, zooals het daar ligt, ziet er zeker heel eenvoudig en vrij optimistisch uit. De zaak, waarom het handelt, is echter lang niet zoo eenvoudig.

Zal de idee, die hiervan de grondslag vormt, verwezenlijkt worden, dan zal men op zeer belangrijke moeijeligheden stuiten en het geheele plan zal zeer waarschijnlijk mislukken en op teleurstelling uitloopen. Althans, wanneer men den bekenden weg volgt, d. i. eene proef nemen en daarna omslachtige rapporten indienen en ten slotte de zaak laten, zooals die was, vóór de proef.

Het is juist dit proefnemen, dat mij zoo gevaarlijk en onpraktisch toeschijnt.

Met het stichten van ambachtsscholen, in zoverre het blijft bij timmeren, smeden en verven, kan wellicht tijdelijk en plaatselijk, eenig resultaat verkregen worden, maar met het kunst- of kunst-industrie-onderwijs, schijnt mij die proef niet gewettigd, want: welk Europeesch onderwijzer gevoelt zich voor dat soort onderwijs volkomen bekwaam?

Hoe heerlijk en verheven de opdracht ook zou kunnen zijn: om den inlander in zijn eigene en bijzondere kunst en in de geschiedenis daarvan te onderwijzen (en dat is toch niet zoo eenvoudig om eens met een proef te beginnen), acht ik dat toch een taak, waarvoor de man nog moet geboren worden.

Wie is er voor die taak, zonder zelfoverschatting, berekend? Met dat kunstonderwijs zal wel bedoeld zijn: decoratieve of sierkunst. En daarin ligt juist de groote moeijelijkheid.

Den inlander met takt en beleid weder terug te voeren naar den eeuwenouden weg, waarlangs overal nog de sporen liggen van eene eerbiedwaardige, inheemsche kunst zijner vaders, waarvan zoo nu en dan, zoo hier en daar nog wel eens overblijfselen opdoemen, en die, hoewel vergeten en miskend, en door de indolentie van beschaafde overheerschers verwaarloosd, toch nog getuigenis afleggen van een groot verleden, is zeer zeker een schoone taak.

In de opleiding van den teekenleeraar volgens ons thans nog heerschend systeem, geregeld naar de eischen van de wet op het M. O., hebben wij geen voldoende waarborg, dat de leeraar in het teekenen genoeg ornamantist is, uit neiging, aanleg en studie, om te mogen verwachten, dat hij volkomen op de hoogte is van de geschiedenis van indische kunst in het algemeen, en van die van de „verschillende nijverheidscentra”, in het bijzonder.

Eene opleiding volgens de gangbare methode in het teekenen van wandplaten, draadfiguren, blokken en pleister doezelen zal zeer zeker niet het gewenschte resultaat leveren.

Die onderwijzer zal moeten zijn: een man volkomen bekend met de techniek van de vele, zeer uiteenlopende takken van kunstnijverheid, die nog in onze indische bezittingen worden beoefend, een ornamantist, die blijken heeft gegeven van met warme belangstelling de plaatselijke sierkunst te hebben bestudeerd, die met de inlandsche bevolking in

haar toewan thuis was. De toewan was tevreden en den volgenden dag, toen er weder bezoek kwam bij den Secretaris, zong zij lustig: „Je suis un enfant gâté, de jolie figure. j'aime les petits pâtés et les confitures” etc.

Zoo verlieten nog eenige maanden. Er verscheen toen te Fort de Kock een vrome priester, in een wit gewaad, met witten turban en gevolg. Het troepje was uit Benkoelen gekomen en had een groot deel van Sumatra bereisd. De priester hield préken, die goed bezocht werden. Hij spoorde de menschen aan om te bidden, om rein en deugdzaam te zijn en om met hem naar Mekka te trekken. Veel liefhebbers voor die reis vond hij niet. Sie Kamsiah echter, met haar excentriek gestel, luisterde vol geestdrift naar den priester. Hij zag haar, zij bekoorde hem, en door zijn praten en vermaningen werd zij overtuigd, dat ze niet bij een Kafir (ongeloovige) behoorde en dat ze goed deed met den priester mede te gaan. Deze wilde niets liever; zijn vrouw was ziek en moest achterblijven, hij vond het heerlijk zulk een mooie plaatsvervangster te krijgen. Sie Kamsiah vroeg en kreeg ontslag van den Secretaris en werd de vrouw van den priester.

Deze reisde met haar en zijn gevolg naar Bondjol, Batoe Sangkar en andere beroemde plaatsen uit den Padri-oorlog. Sie Kamsiah, eerst belust op die waardeering, begon weldra het goede logies, de lekkere tafel en de vrijheid, die ze vroeger genoot, te betreuen, en te verlangen wat minder vroom te zijn, doch wat aangenamer leven te hebben.

Te Padang-Pandjang was de korpsdienst zoo ingericht, dat heel vroeg werd uitgerukt en de namiddagen vrij waren. Die werden besteed aan rij-oeeningen, waarbij de Kapitein J. C. Oranen — ond Kavallerist — kommandeerde, of aan pistool-schietoeeningen in den tuin van onzen vriend, den Controleur Stein Parvé. Na afloop daarvan werd een glas bier gedronken.

Eens dat Oranen, dien de Mousquetaires gewoonlijk den

nauwe aanraking is geweest en van de verschillende werkwijzen een meer dan oppervlakkige studie heeft gemaakt.

Hij noemt daarna eenige buitenlanders op, de eenige, die z. i. met kennis van zaken over Ned.-Indische Kunstnijverheid hebben geschreven, vergeet de Nederlanders Rouffaer en Loebér daarbij niet, doch zegt: „Van een dergelijke studie is mij van Ned.-Indische Kunstenaars tot nu toe niets gebleken,” en vervolgt:

„Het indische ornement, zooals men dat in onze Ethnografische musea en particuliere verzamelingen kan bewonderen, in allerlei technieken toegepast, waarvan de kennis en waardeering bij ons eerst dagteekent van de laatste jaren, opgewekt door een studie daarvan door vreemdelingen, en door de stelselmatige exposities, georganiseerd door de vereeniging „Oost en West” in den Haag, dat eigenaardig schoone ornement, door rituele symboliek nog indrukwekkender, dat zeer bijzondere ornement, vereischt eene langdurige en plaatselijke studie, om daarin met voldoende kennis den inlanders (al zijn het er slechts zes), als onderwijzers voor te gaan.

Wanneer die bevoorrechte zes inlanders, de vertegenwoordigers waren van een één enkelen tak van kunstambacht, dan zou dat onderwijs reeds zeer veel moeijeligheden meebrengen.

Men zou voor die leerlingen, uit de bestaande Nederlandse en Buitenlandsche musea en verzamelingen van Ethnografie, eene collectie voorbeelden of voorbeeldige afbeeldingen daarvan moeten bijeenbrengen, die konden gebruikt worden als voorbeelden van eene bijna verloren gegane kunst, om met die gegevens dien enkelen tak van kunstnijverheid weder in 't volle leven terug te roepen of voor geheele uitroeping te behoeden, maar tevens voor de producten van dien techniek dan een débouché zoeken op de Europeesche markten, ten voordele der vervaardigers; dat mogelijke debiet zou die kunstambachten weer kunnen doen herleven.

Datzelfde zou moeten gebeuren met al de overige takken van indische kunstnijverheid en sierkunst.

Wat de inlandsche kunsthandwerkers noodig hebben, dat is allereerst: goede modellen en voorbeelden van hun eigen kunst uit een tijd, toen hunne kunst nog onbesmet was door Europeesche en anderen invloeden.

Geef hun die in handen en het overige: eene herleving van die superieure sierkunst, zullen de handel, en een oordeelkundige bestelling van voorwerpen wel verrichten, beter en spoediger dan gevaarlijke proefnemingen.

Dat er, jaren geleden, aan een (anderen) leeraar ook zoo iets is opgedragen en dat er zeer waarschijnlijk toen niets van terecht gekomen is, is nog al begrijpelijk.

Dat er op dat gebied, indische kunstnijverheid, veel gedaan kon worden is ook nog al duidelijk, vooral bij de vereerders van indische versieringskunst.

Maar dat er ook nog veel meer moest worden nagelaten, om die kunst niet te doen verstikken, is ook aan velen bekend.

De waardeering van indische kunst, is overigens niet uitgegaan van Nederlanders in Indië, maar veeleer van kunstenaars in het moederland, en van binnen- en buitenlandse Ethnografen.

Het is toch de gewoonte niet van Nederlanders in onze O.-I. koloniën om zich zoo geheel belangeloos, met de inlanders bezig te houden. De belangstelling voor den inlander lijkt thans groot; zelfs voor zijne Estetische opvoeding wordt gezorgd!

Doch, laat den inlander liever onvervalscht en onbedorven de kunst zijner rasgenooten behouden.

Ontneem hem niet het heiligste, dat hij nog bezit en waarover hij vrijelijk kan beschikken: de kunst zijner

Markies noemden, de drie mousquetaires en d'Artagnan onder het gezellige glaasje bier bij Steijn-Parvé zaten, verscheen er een zonderlinge oplichter voor zijne woning. Een in 't wit gekleede priester, daarachter een insgelijks in een wit gewaad gehulde en gesluierte vrouw en een drietal volgelingen, allen te paard. De priester moe-t den toewan Kommandoer (gezaghebber) spreken, omdat zijn pas bij het verlaten der Bovenlanden afgeteekend moest worden. Onder het verrichten dier formaliteiten had de priester-echtgenoot eerst gezlurd en daarna haar sluiert laten zakken. Eensklaps riep Porthos, die het weten kon, het is Kamsiah. Deze uitroep werkte als een elektrische schok bij de mousquetaires, maar vooral op d'Artagnan, die, steeds afwezig geweest zijnde wegens terrein-opnamen bij Alahan-Pandjang, veel van haar gehoord, doch haar nimmer gezien had. Hij snedde, door Porthos vergezeld, naar de gesluierte schoone, die zich niet liet afschrikken door de bedreigingen harer bewakers. Zij verklaarde het leven met den priester moede te zijn, niet naar Mekka te willen, maar hier te zullen blijven.

Steijn-Parvé teruggekomen, bewoerde niet te kunnen toestaan, dat het gezelschap der Mekka-reizigers opgehouden werd en liet ze snel vertrekken. Maar d'Artagnan was in eens vurig verliefd geworden, hij overreedde den Markies en de kameraden om naar huis te gaan. Onderweg barstte hij uit: „Ik moet Sie Kamsiah hebben!” „Wel,” zeide de Markies, „jullie zijn flinke jongens, rijdt het troepje achterna en verover de vrouw!” Zoo gezegd, zoo gedaan. Binnen een kwartier zaten de mousquetaires en d'Artagnan te paard en draafden ze naar de kloof. Even voorbij Jotrans werd de priester met zijn gevolg ingehaald, maar op raad van Athos reed men door, omdat in de kloof eenige menschen woonden en de passage nog al druk was. De kloof werd geheel doorgetrokken; buiten op den weg naar Kajoetanam was een

vaderen. En vooral, neem geen proeven met hem en zijne kunst, die meestal niet in zijn belang zijn.

Den Haag, Nov. 1903.

J. KUYPER.

Onlangs vermelden de bladen, dat de heer Nieuwenkamp illustrator en xylograaf, door een Duitsche commissie wordt uitgezonden naar Ned-Indië, om opnemingen en (schetsen) te maken. — Toch zeker ook met een niet alledaagsch voornemen. Getuigende al weer, dat de belangstelling voor Ned-Indische kunst door vreemdelingen, op doeltreffende wijze, wordt benut.

In beginsel zijn wij het volkomen met dit betoog eens, getuige ons artikel: «Huislijtscholen» van enkele maanden geleden, waarin wij onze groote ingenomenheid te kennen gaven met 's Ministers voorstel om de inrichting der eerste proefschool te Ngawi geheel over te laten aan den bekwaamen en ijverigen Regent, wiens plan was, niet anders dan bedreven Inlandsche leerkrachten voor het onderwijs in de verschillende technieken te benutten.

Maar juist in het belang der Indische kunstnijverheid achten wij het nuttig, aan het artikel van den heer J. K. hier en daar een paar kleine aanvullingen toe te voegen, die, naar wij hopen, volledigheidshalve ook door het «Maandblad» zullen worden overgenomen:

Gelukkig is 't met de Nederlanders in Indië niet altijd zóó treurig gesteld, dat zij, zoals de heer K. veronderstelt, niets voelen voor de kunstuitingen der inboorlingen, in wier land zij vertoeven; menig koloniaal tijdschrift en dagblad, — waarvan echter, zoals hier en telkens blijkt, door de Nederlanders in Europa over het algemeen véél te weinig notitie genomen wordt —, kan dit getuigen. Verscheiden goedklinkende Nederlandsche namen, uit vroegeren en tegenwoordigen tijd, zouden op dit gebied naast de door den heer K. aangehaalde te noemen zijn. Verblijvend is 't zeker, dat in Ned-Indië, waar de Europeanen zich eertijds met geld-verdiene en -overleggen al te zeer bezig schenen te houden om veel aan kunst te denken, thans, tegelijk met een begin ook van een eigen artistiek leven, — waarover Henri Borel in zijne jongste Telegraaf-artikelen zoo welsprekend zijne vreugde te kennen geeft, — de belangstelling voor den huislijt der Inlanders sterk groeiende is.

Dat er in den aanvang bij de middelen, die aangewend werden en nog zullen worden te baat genomen, ter bevordering van het handwerk der inboorlingen, menige stap in een verkeerde richting zal staan, is niet te verwonderen, maar juist door belangstellende opmerkingen en wenken, als die van den heer J. K. en anderen, zal men op den duur den goeden weg leeren inslaan.

Het was den schrijver zeker nog niet bekend en 't zal hem daarom gewis verheugen dit te vernemen: dat «Oost en West» reeds bezig was zijne wenschen te voorkomen, door het uitgeven van twee boekjes met afbeeldingen, zoals door hem bedoeld.

Als toelichting hierop laten wij volgen een der vele gunstige beoordeelingen, die dezen werkjes van de Nederlandsche pers mochten te beurt vallen; de Zuidfriesche Courant van 9 dezer, schrijft in hare rubriek «Kunsten en Wetenschappen»:

«Indisch snij- en vlechtwerk».

De Vereeniging «Oost en West» heeft twee boekjes uitgegeven over Indische kunst. Het ene handelt over het bamboe-ornament der Kajan-Dajaks en het andere over het Indische vlechtwerk op Java.

Beide boekjes geven een reeks afbeeldingen van ornamenten, die op bamboe zijn ingesneden, of in vlechtwerk uitgevoerd. De bedoeling dezer uitgave is tweeledig n.l. ons, Europeanen bekend te maken met hetgeen er in Indië vervaardigd wordt, en de inlanders aan goede voorbeelden te helpen, ontleend aan voorwerpen door hunne eigene rasgenooten vervaardigd.

Wat dit laatste betreft is het noodig, op te merken, dat verschillende takken van kunstnijverheid winstgevend voor den inlander gemaakt zouden kunnen worden, indien er slechts op de juiste manier werd gewerkt voor export naar Europa, waar al die aardige, kunstvol bewerkte en deels niet dure voorwerpen zeker goeden afreuk zouden vinden.

Aan den anderen kant brengt de «nieuwere beschaving» (laten wij het wegens 't spraakgebruik maar zoo noemen) de Indische kunstnijverheid zóó erg in gevaar, dat het nuttig kan wezen, haar hier in Europa een afzetgebied te verschaffen, wil men haar het voortbestaan gemakkelijk en mogelijk maken.

Want even goed als alle landen der wereld, wordt ook Indië overstromd met de leelijke producten der goedkoop Europeesche en Amerikaanse z.g. kunstnijverheid, zoodat er hier en daar ernstig gevaar bestaat, dat de zoo mooie Indische kunst het kind van de rekening zal worden. De heer J. A. Loebber Jr., die den tekst voor deze boekjes geschreven heeft, vermeldt o. a. al, dat op Timor de kunstig besneden bamboe-kokers verdrongen worden door blikken kokertjes, met een spiegelje er in! Veel kan tot

gedeelte van den weg door dicht struikgewas en zwaar woud omgeven. Daar wachtte ons viermaal den priester op. Toen hij verscheen, werd hij gegrepen en door Athos een eind meegesleurd; Porthos en Aramis hielden de bewakende volgelingen in bedwang, terwijl d'Artagnan zich naar Sie Kamsiah spoedde, haar ros deed omkruisen en in galop met haar terugrende naar Padang-Pandjang. De priester was woedend; hij zou zich beklagen; ofschoon Athos hem verzekerde, dat Sie Kamsiah toch van hem zou weglopen, dat ze niet bij hem wilde blijven en hij haar wel nimmer zou terugzien. De priester betreurde niet alleen zijn mooie vrouw, maar ook het paard, 't welk hij voor f 40 gekocht had. «Kom» zei Athos, «we rijden door naar Kajetanam en gaan bij den Controleur de zaken in orde maken. Daar gekomen, verhaalde Athos en zijn twee kameraden, dat Sie Kamsiah vrijwillig d'Artagnan gevolgd was en dat d'Artagnan — die door zijn opnemers-buante goed bij kas was — den Priester gaarne f 100 wilde geven, als schadeloosstelling voor het paard en de gevulde Kamsiah. Voor alle zekerheid liet de Controleur den priester een bewijs teekenen, dat hij het geld ontvangen had. En daarmede was de zaak afgedaan. d'Artagnan verliet een dag na deze gebeurtenis Padang Pandjang, om uit het gedrang te zijn, en ging zijn arbeid te Alahan-Pandjang voltooien. Na eenige maanden kwam hij terug, Sie Kamsiah was vroolijker dan ooit. Er was intusschen door den logementhouder-nannemer voor d'Artagnan drie huis klaar gemaakt. Het was in den tijd, toen de drie mousquetairs nog te samen woonden, maar liet was tevens een tijd van rennen en rossen en dan meestal aanleggen bij d'Artagnan. Hij was officieel belast geweest met terrein-opnamen en wegen projecteeren, en nu hij zijn declaratie uitbetaald gekregen had, moest dat geld natuurlijk opgemakt worden! Er werd dus lustig feest gevierd en Sie Kamsiah deed trouw mede. Hoe dikwijls werd er, onder

steun en behoud der Indische handwerkunst bijdragen de oprichting van den Indische winkel of permanente tentoonstelling en monsterkamer met verkoop en gelegenheid tot nabestelling, der vereeniging «Oost en West».

En waarlijk, de kunst van de inboorlingen onze Indische bezittingen, is de moeite waard, die aan het behoud daarvan besteed wordt. Als men b. v. de staaltjes van bamboe-ornamenten ziet, die de heer Loebber publiceert, dan staat men verstomd en wordt met stille bewondering vervuld voor zooveel zuivere schoonheid, voortgebracht door volken, die wij als «onbeschaafd» gelieven te beschouwen. Er zijn onder dit snijwerk, aangebracht op bijna waardelooze bamboe, kunstwerken, zóó treffend schoon, dat ze slechts te vergelijken zijn met het beste, wat onze oude en nieuwe kunstnijverheid hebben voortgebracht. Er zijn een vindingrijkheid, een phantasie, een zuiverheid van uitvoering aan besteed, die slechts tot het domein van de echte kunst behooren.

Welu, zou het dan niet diep jammer zijn, indien dit alles verloren ging, verdrongen werd door den wansmaak van het Europeesche fabriekswerk?

De vereeniging «Oost en West» heeft een goed werk gedaan, door ons deze vraag voor te leggen. Zij had het geluk in den heer Loebber iemand te vinden, die deze kunst lief heeft en begrijpt, en zij ontzag geen kosten om de beide boekjes netjes uit te rusten.

Moge haar streven succes hebben! dat wenschen wij haar van harte toe.

Deze beide boekjes, die, als ons streven wordt gewaardeerd, door meerdere zullen worden gevolgd, zijn thans bij iederen boekhandelaar en ook bij «Boeatan», Plaats n°. 9 den Haag, tegen den geringen prijs van 50 cents per stuk te krijgen, terwijl aan het laatste adres ook afzonderlijke platen, alleen der afbeeldingen, te bekomen zijn voor 2 cent het stuk, speciaal met het oog op ruime verspreiding ook onder de inboorling-werkers op Java.

Door de oprichting van «Boeatan», onze permanente tentoonstelling en monsterkamer met gelegenheid tot koop en nabestelling, is ook een begin van uitvoering gegeven aan den tweeden wensch van den heer J. K.: «het zoeken van een débouché voor de producten op de Europeesche markten ten voordele der vervaardigers».

Maar wil dit poging op den duur succes hebben, dan moet er gerekend kunnen worden op eene toenemende, ernstige belangstelling, zoodat van de Nederlanders in Europa, als in Indië.

Het is niet voldoende, dat er bekwaame en welmeenende personen zijn, die uit liefde voor de kunst en voor den hulpbehoevenden inlander, zich alle moeite willen geven, om de te volgen richting aan te wijzen, er moeten tevens verscheidene ondernemende en bevoegde krachten opstaan, die de leiding, vooral ook op commercieel gebied, ieder van een speciale tak van huislijt, met kennis van zaken, op zich willen en durven nemen. (Het goede voorbeeld in deze werd alweer reeds gegeven door een vroom uitsteking, den franschman Petit-Jean, wat de zoo uitstekende geslaagde bamboe-talie-hoeden-vlechterij te Tangerang betreft). Zij — mogen 'er velen zijn — die hiertoe roeping gevoelen en wellicht in een of ander opzicht raad en steun nootig hebben, zullen bij «Oost en West», die altijd bereid is naar haar vermogen te helpen, niet tevergeefs aankloppen.

Toen H. M. de Koningin vóórging tot het in het leven roepen van «Boeatan», verbond Zij aan Hare gift de voorwaarde: dat die besteed zou worden tot bevordering van den huislijt der Inlanders.

De «Kroniek» van 10 dezer slaakt in haar artikel: «Twee Journalisten», naar aanleiding eener vergelijking tusschen den ouden en den nieuwen redacteur van de Locomotief, Brooshoofd en Vierhout, de verzuiching:

«De Javaan zal eraan moeten gelooven, als zoo menig ander volk, zoodra het gelukt, zijn land te industrialiseeren. Dan wacht ook hem de fabriek».

Wij willen hopen, dat Nederland door droeve eigen ondervindingen geleerd, de Ned-Indië langzamerhand zal weten op te voeden tot onafhankelijkheid, langs «wegen van geleidelijkheid», met onzichtige vermijding van de voor de zwakken zoo onnoodig pijnlijk-vertarmende en verbodende sterkeren dikwijls zoo hartverreelende verhoudingen en toestanden. Een doeltreffende bevordering der Indische kunstnijverheid lijkt ons een der meest verheffende opvoedingsmiddelen voor beiden.

Ten slotte nog eene aanvulling tot het naschrift bij het artikel van den heer J. K.:

Gelukkig kunnen wij hierbij vermelden, — waarop trouwens reeds meermalen in ons Weekblad de aandacht werd gevestigd —, dat de heer W. O. J. Nieuwenkamp, die thans op Java zal zijn aangekomen, ook voor «Oost en West» gegevens

het opheffen en ledigen van een glas champagne gelachen om, en geklonken op den maleischen priester, die nu wellicht vroom lag te bidden aan de Kaiba te Mekka.

Het bewegelijk leven der Mousquetaires en van d'Artagnan, zoodra de avonturen van Sie Kamsiah waren niet geheel gebleven. Weltra werd Athos eerst naar Fort van der Capellen, toen naar Fort de Koek en eindelijk naar Baros verplaatst. Ook Aramis en Porthos gingen naar verschillende garnizoenen. d'Artagnan alleen gebleven, had allerlei onaangenameheden: duëls, schulden en meer lastige zaken. Een en ander bezorgde hem zijn ontslag. Hij vertrok naar Europa, natuurlijk zonder Sie Kamsiah, en ligt thans begraven in Sebastopol.

Zes jaren later zag Athos de schoone te Padang. Zij sprak met hem eenige woorden betreffende zijne trouwplannen. Ook daarna hoorde hij niets meer van haar.

Weder verlieten vijf jaren, Athos, thans kapitein van den staf, tevens lid in den Raad van Justitie te Padang, ging als Rechter-Commissaris met den Officier van Justitie naar de Bovenlanden. Te Fort van der Capellen werd hun verteld, dat er een diefstal had plaats gehad bij een maleier van aanzien; tevens verhaalde men, dat de vrouw van dien maleier de beruchte Sie Kamsiah was. De officier van Justitie, ingelicht omtrent haar logevallen, wilde haar gaarne zien. Ofschoon niet bevoegd om van diefstal kennis te nemen, was dit een voorwendsel tot een bezoek en ziedaar Athos en zijn reisgenoot in het huis van den maleier en sprekende met Sie Kamsiah, die zóó veel Psalmen als fransche liedjes vergeten was en geheel het aiv had van een tsaonlijke vrouw van den lande. De bezoekers hoorden zelfs, dat ze weder vroom geworden was en trouw sembahyang (bad). Daarna vernam Athos nooit meer iets van de eenmaal zoo verleidelijke Benkoeloesche Lorettes.

Zutphen, 29 Januari 1904.

A.

betreffende de Indische Kunstnijverheid zal verzamelen en inkoop voor «Boeatan» doen. Wij vertrouwen, dat dit zoo nuttige en noodzakelijke werk dat ook door anderen reeds werd aangevangen, meer en meer zal kunnen worden voortgezet en uitgebreid.

N. v. Z.

In Borneo's Binnenland.

Bij de Kenjas.

Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis had Donderdagavond 11 Februari in het gebouw Diligentia in den Haag eene zeer belangrijke voordracht over zijn Borneo-reizen.

H. M. de Koningin en Z. K. H. de Prins der Nederlanden, Groot-Hertog van Meckelenburg gaven een blijk van belangstelling door ze van het begin tot het einde bij te wonen. Met het oog ook op de nog steeds onverzwakte pogingen van «Oost en West» om toehoorders te winnen bij de lezingen, die zoolw in den Haag als in de andere afdeelingen worden gehouden, brengen wij in de eerste plaats voor dit bezoek onze eerbiedigen en hartelijken dank aan de Koningin en haar Doorluchtigen Gemaal.

De zaal was goed gevuld, hoofdzakelijk met tot de «Indische familie» in den Haag behorende personen, 't lazden wij in een der plaatselijke bladen, doch wij kunnen gerust de bezoeker van gevang, dat ook buiten de Vorstelijke bezoekers tal van belangstellende gezoonde niet-Indiërs aanwezig waren. Waar wij echter meer publiek hadden gewenscht was op de galerij; wij hadden om het bezoek daar te bevorderen ditmaal het entree per persoon op f 0.10 gesteld, maar dit schijnt nog een te hoog bedrag te zijn, zelfs om de studeerenden en de schooljeugd er toe te brengen iets te komen hooren en zien over Nederlandsch-Oost- en West-Indië, waarvan toch op de scholen zoo weinig geleerd wordt.

En toch was het vooral voor de jongeren zoo nuttig om van den spreker te leeren, hoe men met eene kalme doorzettingskracht en met werkelijke belangstelling in zijn medemensch, er toe komen kan, ook de nog minder ontwikkelde volkstemmen daarginder te overtuigen, dat er eene betere moraal is dan die van het koppensnellen.

Op eene groote en duidelijke kaart van Borneo, het grootste eiland van Nederland's Oost-Indischen archipel, 23 maal zoo groot als Nederland, wees spreker, vóór hij zijne lezing begon de reisroutes aan, die hetzij als onderzoekingsstocht, of uit een politiek oogpunt, van 1893 tot 1900, dwars door Borneo waren gevolgd, en toonde in het bijzonder de ligging der landstreken waarover hij spreken zou.

Haar bestek van ons blad laat niet toe de gansche belangrijke verhandeling over te nemen, doch wij zullen trachten het voornaamste en het meest wenschenswaardige er van op te teekenen.

Reeds in 1894 toen aan Prof. Molengraaff in den voordrager, uit vrees voor hunne veiligheid, niet toegestaan werd om door te trekken naar de Mahakam-stammen, achtte de Resident der Westkust van Borneo dit voor de toekomst toch gewenscht en droeg den heer Nieuwenhuis op om door een verblijf van enkele maanden onder de Kajan-Dajaks, wier hulp men bij het verder gaan in de eerste plaats noodig had, het karakter van het volk te bestudeeren. Hij kreeg toen een goeden indruk van hunne betrouwbaarheid, zoodat hij, toen zij beloofden hem bij hunne stamverwanten in den Boven-Mahakam te brengen, het plan opvatte om dien tocht te maken.

Dit plan kon echter eerst nagenoeg een jaar later worden uitgevoerd. Gesteund door de «Maatschappij tot natuurkundig onderzoek der koloniën», ging hij in het begin van 1896 op reis met nog twee Europeanen en drie Javanen. Na een paar maanden voorbereiding van den tocht, bij de Kajans, gingen in Juli 50 van hen met de expeditie mee, naar de Mahakamstreken. De reis door een onbewoond bergland duurde twee maanden, het verblijf aan den Boven-Mahakam van September 1896 tot April 1897. Men had oorspronkelijk niet gedacht diär zoo lang te blijven, maar door misgewas was er rijstgebrek en men moest wachten tot een nieuwe oogst hierin had voorzien, want met behulp der Mahakam-stammen moest men verder de rivier af naar de Oostkust.

Men had echter de gelegenheid het volk goed te leeren kennen en eene schets van hun maatschappelijke toestand werd door den spreker gegeven. Zij leven in 14 nederzettingen, die voor elkaar's gemeenschappelijke belangen niets vormen, terwijl in iedere nederzetting zelven, ook de afzonderlijke personen en families evenzeer van elkander onafhankelijk zijn. Hieruit vloeien niet alleen onderlinge twisten voort, maar 't gemis aan gezamenlijke actie, maakt hen zwak tegenover invallen van buiten, o. a. van den kant van Serawak. Internationale verwickelingen zouden hieruit kunnen voortvloeien en om die reden stemde de Indische Regeering toen in met vreedzame annexatie.

Deze eerste wetenschappelijke tocht van den spreker was in Juni 1897 volbracht, maar tien maanden later kreeg Dr. Nieuwenhuis de opdracht om als leider eener commissie op nieuw naar de Mahakamstreken te gaan. Controleur Barth was het tweede lid, Demmening ook nu als photograaf mee en verder een sergeant-opnemer om de Mahakam-rivier in kaart te brengen. Een gewapend geleide van 15 man werd noodig geoordeeld, dat echter ten deele werd gekozen uit personen, die reeds vroeger wetenschappelijke tochten meemaakten en die men tevens zou kunnen gebruiken voor de vele onderzoekingen die men op 't oog had.

In Mei 1898 van Batavia vertrokken, gingen men in Augustus van den Boven-Kapoas naar den Mahakam, waar men niettegenstaande de kuiperijen der kust-Maleiers, die met leede oogen eene vestiging zagen van 't Nederlandsch gezag in 't Binnenland van Borneo, even goed als vroeger ontvangen werd en ettelijke maanden bleef.

Ook nu was er echter tijd noodig vóór men verder kon, de Bahau's, zoodat men de bewoners der streken noemt, hechten, al evenzeer als onze eigen voorvaders dit deden, groote waarde aan de voortteekenen en denken er niet aan een onderneming, die zij gewaagd achten, te beginnen, wanneer de voortteekenen niet gunstig zijn. Rechts of links opvliegende vogels, geluiden van dieren in het bosch enz., zijn voor hen aanwijzingen.

Erst in Juni 1899 was de reis naar de Oostkust volbracht en kwam men te Samarinde, de hoofdstad van Koetoi. De controleur Barth vertrok van diär naar Batavia om aan de Regeering verslag te doen en nam een groot deel van 't Inlandsch geleide mee, dat geen lust had opnieuw 't binnenland in te gaan.

Dr. Nieuwenhuis had echter 't vaste plan opgevat aan dezen tocht een bezoek aan de Kenja's te verbinden. Reeds vóór zijn vertrek van Batavia had hij daartoe den noodigen voorraad en 't noodige geld naar Samarinde doen zenden en gedurende de 14 dagen, die hij er zelf bleef, vulde hij zijne personeel aan, hetgeen met het oog op de gunstige berichten over land en volk, van de overgebleven indische tochtgenooten niet moeielijk viel.

Dat de uitvoering van zijn voornemen evenwel niet

zoo heel gemakkelijk zou zijn, hiervan was hij overtuigd, maar het gold hier eene zaak van het hoogste gewicht uit een politiek en een zedelijk oogpunt. De Bahau's verlangden naar de vestiging van een Nederlands bestuursambtenaar in hun midden, en het wel zij met de Kenja's niet in goede verstandhouding leven, beschouwden zij dezen die aan den oorsprong van den Kajan (de Apo-Kajan) wonen toch als hun stamvolk en verlangden naar betere verhouding. Daarbij kwam nog, dat de Kenja's, groote koppensnellers en buren van Serawak, door hunne gearmden bot vierende aan hun strajdlust, de kans openbaarden voor politieke verwickelingen.

In het voordeel der reisplannen van den spreker was de lust der Bahau's om met het stamvolk Apo-Kajan weder op goeden voet te komen en de invloedrijke Kajan-hoofden, Kwing-Irang, had hem dan ook zijn geleide beloofd, maar de angst van Koetoi was een tegenwicht en het duurde lang eer men deze, benevens de vrees voor den invloed der geestes te boven was en . . . voldoende goede voortteekenen had ontdekt.

Van dat talmen maakte de ontdekkingsreiziger gebruik om enkele zijrivieren van de midden-Mahakam op te varen en er wetenschappelijke gegevens te verzamelen; de opnemer bracht tevens het terrein in kaart. Een groote steun was het bevind, dat de Oedjoit Teho een controleur zou worden gevestigd en Augustus werd eindelijk de reis aanvaard, die, ontzachelijke moeielijkheden van allerlei aard, en het minst bij het overtrekken der waterscheid van de Mahakam en de Kajan, de reizigers eindelijk in het land van belofte bracht. Dr. Nieuwenhuis bleef van de Europeanen nog slechts de photograaf Demmening bij zich; de opnemer had het niet kunnen volhouden en was naar Batavia teruggezonden.

Hoogst belangwekkend waren de beschrijving die spreker gaf van het verblijf onder de Kenja's en de scherpe vergaderingen waarin, na ernstige discussie, eindelijk werd besloten om den steun der beschavende Europeanen aan te nemen. Duidelijk bleek het hoe de onverstoorbare kalme van den leider der expeditie en het vertrouwen dat hij bij de Kenja's had weten te vestigen den doorslag gaven.

De schets van het Kenja-volk van hun levenskarakter en van hunne gebruiken en gewoonten, was niet minder interessant. Zij werd verduidelijkt door eene reeks zeer fraaie lichtbeelden, waaruit o. a. duidelijk bleek hoe bij dit primitieve volk van groot aanzien kunstuiting betreft, eene eigene beschaving niet ontbreekt, die bij eene latere ontwikkeling van hen doet verwachten.

Met de grootste belangstelling hebben de hoorders den spreker gevolgd, die een stuk geschiedenis van de onvermijdelijke uitbreiding van Koloniaal bezit van de moeielijk redeneeren als men wil, tegen Imperialisme, daar is niets tegen te doen. Gelukkig is het wanneer de Regeering de hand kan leggen op mannen van kennis, die de energie en het temperament zitting van dr. Nieuwenhuis, zoo hoog noodig om vreedzame annexatie, met vrucht tot stand te brengen en die daarenboven uit het oogpunt van wetenschap zulke belangrijke gegevens weten te verzamelen, hij heeft gedaan.

Oost-Indische berichten.

Midden-Borneo. Welvaartcommissie. De militaire school te Mr. Cornelis, West-Ceram. Spiegongeluk te Batavia. Particuliere landerijen. De vice-president van den raad van Indië. Tegenspreken. Particuliere landerijen. Fest Sumatra's Oostkust. Deli en Langkat. Onderrechtstreeks gezag. Ramp in de Aneike.

Midden-Borneo. De Javasche Courant geeft nadere uiteenzetting van de gebeurtenissen in Midden-Borneo, waaruit duidelijk blijkt dat het bestuur zich tegenover den pretendent-sultan en later ook tegenover Arsat c. s. volkomen vrijheid van handelen voorbehoudt ingeval de onderwerping niet binnen den bepaalden termijn werd aangeboden.

De pretendent-sultan zond den 4den te 10 uur 's avonds een gezantschap, eischende dat hem toestemming zou worden gegeven om als tijdelijk verblijf een bovenstrooms het etablissement gelegen Wionik, in stede van het vooraf gereed gehouden huis te Prik Tjahoe, te betrekken.

Verder verlangde hij dat de assistent-resident daar komen om hem te ontmoeten. Bovendien moest hem kund worden «al» zijn volgelingen, 40 man in getal, wispand mee te nemen. Werden deze eischen niet ingevuld, dan zag hij van de onderwerping af.

De assistent-resident weigerde de inwilliging. Te half elf bleek Goesti Arsat met zijn volgelingen te gekomen te zijn met de bedoeling zich af te scheiden van den pretendent-sultan en zich te onderwerpen. Door den assistent-resident werd hij er op gewezen, dat de beslissing der regeering betreffende de vergunning om in Bandjermasin verblijf te houden, alleen van kracht was voor de geleide pegoestian en dat de nabestaanden van den pretendent-sultan, dus ook Arsat, zich niet anders konden onderwerpen — zelfs al geschiedde de onderwerping binnen den gestelden termijn — dan onvoorwaardelijk.

Aan Arsat werd volkomen vrijheid gegeven alsnog te gaan. Zoo hij echter volhardde in zijn onderwerping moest deze geschieden zonder eenige voorwaarde of verzuim.

Deze eisch werd hem herhaaldelijk voorgehouden. Arsat antwoordde: «Ja, dat komt overeen met mijn verlangen». Hij bleef te Poeroek Tjahoe, waarna hij den volgenden ochtend zijn onderwerping herhaalde en de hoop uitte spreken door het gouvernement rechtvaardig te zullen worden behandeld, zoo meldt het Soer. Hbl.

Welvaartcommissie. De Javabode vraagt in correspondentie uit Pekalongan, waarom de resident Smetz tot president van de mindere welvaartcommissie is benoemd is. Daardoor is het hoofd van gewestelijk bestuur in Pekalongan voortdurend op reis en moet de niet voldoende makkelij te besturen residentie worden overgelaten de zorgen van een jongen assistent-resident. De aanwezigheid van het broeinest Batang en de oneenigheid tusschen de regenten onderling maken er een ervaren bestuurder noodig. De correspondent geeft den raad Steinmetz tijdelijk te benoemen tot president van de genoemde commissie zonder residentspost, of anders tot regeeringcommissaris.

De militaire school te Mr. Cornelis. Na de afloop van veel te wenschen overlaat, de militaire academie te Boreo al jaren aan gedeeltelijke impotentie sukkel en de gewestelijke cursus te Kampen zoo overvuld is dat de uiterste bereik is en geld voor uitbreiding der gebouwen en opvoering citeit niet aanwezig schijnt, of het geen tijd wordt de Nieuwsblad de vraag gesteld, of het geen wordt in 1892 opgeheven militaire school te Meester Cornelis wordt te openen. «Alles is daar voorhanden om de academie te minimum van tijd op den ouden voet te herstellen, tenzij de leerlingen die nu elk jaar naar Kampen gaan, kunnen dienen als eerste stof voor de geaard in Indië op te leeren officieren».

Het is natuurlijk niet aangenaam, om op een ruim tijdsverloop jaren geleden met zooveel aplomb genomen en sedert jaren officieele zijde altijd heftig verdedigden maatregel te worden

terugkomen, maar het is beter ten halve gekeerd dan ten helle gewaaid. Waar verder zulke groote en gewichtige belangen op het spel staan, moet valse schaanthe in hemels naam wijken en de dwaling openlijk erkend worden. Door het bekennen van ongelijk heeft nog niemand zich onteerd en de legercommandant, de Gouverneur-Generaal en de minister van koloniën van heden hebben bovendien niet de minste schuld gehad aan de sluiting van 1892.

West-Ceram. De *Javasche Courant* bericht de oprichting van een nieuwe bestuursafdeeling in West-Ceram. Het civiel gezag is voorloopig opgedragen aan een luitenant, die optreedt als commandant van den nieuwen post te Piro. De militaire bezetting te Amabei is ingetrokken.

Spoorwegongeluk te Batavia. Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij het bericht, dat den 14en Januari j. op het kruispunt te Bodjong Gedeh een botsing heeft plaats gehad tusschen den sneltrein, die heden morgen van Batavia vertrok, en een stilstaanden boemeltrein. De oorzaak van het ongeluk was de volgende: De wisselwachter wierp overeenkomstig de tot 3 Januari geldige, maar sedert gewijzigde regeling, een wissel om toen de sneltrein vlak bij was. De machinist van den boemeltrein trachtte nog achteruit te stoomen. Van den sneltrein bleek de handrem onvoldoende te werken. Niemand bekwaam levensgevaarlijk letsel, 3 personen liepen lichte kwetsuren op.

Van de beide locomotieven sprongen de kijkglazen maar machines zelf leden weinig. Aan de eerste waggons was de schade mede gering; de ruiten gingen stuk. De vier laatste waggons van den boemeltrein echter, „oude krakende melkassen“, werden geheel versplinterd, terwijl andere onbepaald en van dak beroofd werden. Ook werd de bodem tegen de wanden opgedrongen en deze laatste uit elkander gesprekt.

De sneltrein had 40 minuten vertraging, de boemeltrein 100 minuten.

Particuliere landerijen. De *Javabode* vestigt de aandacht op het artikel van den heer D. Mulder, beheerder van het land Soedimara, handelende over de toestanden op particuliere landerijen. Het artikel is te groot om hier zijn geheel opgenomen te worden, daarom wordt enkel de aandacht daarop gevestigd. De heer Mulder, die jarenlang reeds particulier land beheert en door daten getoond heeft, dat belang van zijne opzichten te willen, ook wanneer zijn daarmede niet gemoeid is, heeft recht van meeningen. Het komt ons evenwel voor dat hij minder ver van de andere schrijvers over dit onderwerp in de *Javabode* staat dan hij zelf geloof. In de hoofdzak toch is hij het deelen en met de meeste landheeren eens: het bestaan van particuliere landerijen is in een moderne staatsinrichting onbegrijpelijk; zij behooren te worden ontgeld met volle behoeftevergoeding natuurlijk aan de landeigenaren; zoolang de regering — in dit geval opperbestuur en volksvertegenwoordiging — daarvoor het noodige geld niet kunnen opbrengen, behoort den landeigenaren datgene waarborgd te blijven, waarop zij, uit hoofde van hun bezit, rechten kunnen doen gelden.

De rest is bijkzaak en eigenlijk geen strijd meer waard.

De Vice-President van den Raad van Indië. Het *Bat. Nieuwsblad* verneemt, en het schijnt ditmaal los gerucht, dat de vice-president van den raad van Indië, de heer De Meester, in April naar Europa vertrekt, omgevolg van omstandigheden waarover men in ambtelijke kringen zeer gesloten is. Zeker is het dat hij niet om gezondheidsredenen heengaat, en aangezien de heer De Meester recht heeft op verlof anders dan wegens ziekte, gaat hij dus met pensioen. Zijn vertrek staat in geen verband met het aftreden van den landvoogd in September.

Tegengesproken. Van het bericht dat hoofd- en behalve officieren bij de New York Life Insurance hun pensioen verzekerd zouden hebben, voor het geval dat Indië een andere mogendheid in bezit werd genomen is na onderzoek gebleken geen woord waar te zijn.

En dergelijke verzekering zou overigens noch door gemeentelijke maatschappij noch door andere aangenomen zijn.

Pest op de Oostkust van Sumatra. Gisteren werden de geneeskundige autoriteiten een dag vol bange berichten. De Tai Cheong was op de ree gekomen en er werd rapporteerd, dat er pest aan boord van dat vaartuig zou uitgebroken.

De heeren Dr. Maier en Dr. Römer, bijgestaan door den assistent van het Deli Mij. hospitaal, van de Poll, begaven zich daarop aan boord. Men vernam toen, dat een der 500 opvarenden overleden was, doch uit de beschrijving van ziekte-verschijnselen kon niet worden geconstateerd dat hier pest zou zijn voorgekomen.

Een andere koelie echter had een grooten buil in den buik en was overigens ziek en ellendig, weshalve de buil werd geopereerd en de smetstof aan boord mikroskopisch onderzoek. Gelukkig bleek toen dat de man een soort typhus had. Niettemin werd nog het bloed van een overleden zieke onderzocht, die eveneens een zeer ziekelijk, verslaapt uiterlijk had. Bij dezen werd febris requevens, (typhus) (Rückfallsfieber) geconstateerd. Er bestond dus gelukkig geen gevaar en is het aan te nemen, dat de aan boord overleden zieke koelie evenmin aan eene gevaarlijke besmettelijke ziekte is overleden.

Te 3 uur werd het vaartuig weer vrijgelaten en gingen de opvarenden kort daarop aan land. Zoo lezen wij in de *Deli Courant*.

Deli en Langkat. Naar de *Sum. Post* bericht, zijn de voorbereidende maatregelen getroffen voor een huwelijk tusschen een zoon van den Toengko Pangetan Bandahara Radji Djaatir, van Deli en eene dochter van Toengko Pangetan Sjariel, Koeoema di Radja van Langkat, door het huwelijk de vorstenvamilies van Deli en Langkat voor het eerst aan elkander verbonden zullen worden.

Onder ons rechtstreeksch gezag. De *Sumatra-bode* deelt mede dat de Radjas van Toeko Hoebeng, Simabang, Siambalon, Pasariboe Dolak en Pasariboe Tobing op November 1903 met den controleur, van Baros aan onderhandelen zijn gegaan om zich te stellen onder rechtstreeksch bestuur. Het moeten welgestelde Maleiers zijn, die er van overtuigd zijn dat zij onder onze vlag veiliger zullen wezen dan thans nu zij onderling altijd wate hebben.

Ramp in de Anei-kloof. Uit Indië is per draad bericht ontvangen, dat de spoorweggemeenschap van Padang met de Padangsche Bovenlanden reeds weder hervormd is. In de *Sumatra-bode* lezen wij trouwens reeds, dat het herstel van dit verkeer vóór het eind van Februari, gerand werd.

West-Indische Berichten.

Suriname. We hadden er zoo gaarne verder het zwijgen te houden, maar daar we er ons nu eenmaal toe gezet hebben om in deze rubriek, erg verkort natuurlijk, het voornaamste wêr te geven van hetgeen de West-Indische berichten hebben te vertellen, moeten we het er nu wel over laten.

Alle paramariboische bladen bespreken de, helaas maar te bekende brochure, waarin de toekomst der kolonie wordt afgetekend en tot zelfs de heer van Reigersberg vermits heeft het de moeite waard geacht om een deel van zijn kostbare tijd te besteden voor een, in die bladen opgenomen kort woordje met betrekking tot dat gedeelte der brochure, waarin de technische quaestie van den spoorwegaanleg al op even zakelijke en zaakkundige wijze wordt besproken als zulks ten opzichte van het heele onderwerp plaats had.

Zeer ad rem schreef de heer V.: „Wanneer men in een dikke brochure eene zaak ernstig wenschte te behandelen, dan heeft men in de eerste plaats zich op de hoogte te stellen van de kwesties, waarover men schrijft.“ Maar juist wij die opmerking in den meest algemeenen zin zoo van pas kan worden geacht voor zooveel wat in die brochure voorkomt, had dunkt ons de paramariboische pers zich op een humaner standpunt moeten plaatsen door den schrijver der bedoelde brochure niet al te hard te vallen. Ook groote teleurstellingen kunnen bij den, overigens meest gezonden mensch ter wereld aanleiding geven tot ontoerekenbaarheid met betrekking tot datgene, wat momenteel al zijne gedachten beheerscht.

Vergeven, maar vooral vergeten is, dunkt ons, het beste wat ten deze kan worden betracht. Eer we een paar jaarlijks verder zijn zal deze schrijver der brochure, wanneer hij zich over de ondervonden deceptie zal hebben weten heen te zetten en — wij nemen aan dat hij eerlijk man is — tot inkeer is gekomen, zeker zelf niet in de laatste plaats zijn onrecht inzien en de, thans door hem ingenomen houding betrouwen. 't Is ten minste voor hem zelf te hopen.

Wij twijfelen niet of de kolonie moet, wanneer het bestuur aan goede handen blijft toevertrouwd, er langzamerhand wel weer boven op komen.

Dat er nog 'n tijdje geld bij zal moeten van het moederland is voor de kolonie zelf, in wier eigen belang het moet worden geacht zoo spoedig mogelijk financieel een geheel onafhankelijk standpunt in te kunnen nemen, mischien nog meer te betrouwen dan voor het moederland, hetwelk toch in hoofdzaak zoo niet uitsluitend 't aan zijn koloniaal bezit, ook in de West, te danken heeft gehad, dat 't in goeden doen geraakte.

Om nu evenwel bedoeld standpunt te bereiken is 't o. i. goed gezien, dat in de kolonie zelve intusschen naar versterking der middelen wordt gestreefd, zoolks in het laatste stuk door den gouverneur aan de Koloniale Staten aangeboden ontwerp tot wijziging der balata-verordening. Daarin toch wordt voorgesteld om naast de bestaande retributie, nog een recht te heffen van 10 centen per in de domaniale bosschen verkregen kilogram balata. Dat recht zal waarschijnlijk een 30000 gulden 's jaars opbrengen, een aardig appeltje voor den dorst als 't op rente-betaling en aflossing van te leenen of geleende gelden aankomt.

Het aangeboden ontwerp dient overigens om te voorzien in aan den dag gekomen gebreken, die aan de bestaande verordening kleefden.

De heer Lely, zoolks men weet ten volle overtuigd dat spoorwegaanleg aan de ontwikkeling der kolonie ten goede moet komen, heeft den 18n Januari l.l. der hoofdstad den rug toegekeerd om zich te gaan vergewissen van den stand der werkzaamheden langs 't Pad van Wanica.

Men schijnt, te oordeelen naar 't geen de *Surinamer* wist meê te deelen, al 'n aardig eindje te zijn opgeschoten. Het blad zeide toch, dat spoedig het begin van het leggen der rails kan worden getoeteld. De 45000 uit Nederland aangebrachte dwarsliggers zijn voldoende voor een afstand van 20 kilometers. Men hoopt bij 't werk dan ongeveer 2 kilometers in de week vooruit te komen.

Een spoorweg, die het goud uit het Lawagebied naar Paramaribo vervoert; cacao-plantages zonder krullotten; een kleine landbouwtaak, die zijn taak werkelijk ernstig opvat — zouden dat slechts illusien zijn?

Er is goud te vinden „in de Lawastreek“, zeggen de bagnards. „Er is goud“, zegt de fransche Compagnie des mines, zei ook de heer Percival, die den heer von Faber op zijn tocht naar de Gonini verzegelde, zegt nu ook de landmeter Samson, die in de streek, tusschen Tapanahony en Gonini, kreeken aantrof, waarin het zand een goudgehalte van een kwart gram per battée aanwees.

En de krullotten trekken er tusschen uit — jammer maar dat nu juist, terwijl men zich in de kolonie over de verdwijning der krullotten begint te verheugen, een correspondent van de *Surinamer* met 't bericht komt aandragen dat er op Domburg nog genoeg van die dingen te vinden zijn op de kleine grondjes, die er vrij verwaarloosd moeten uitzien.

Curacao. De gedenktag van koningin Emma is op het hoofdeiland, „met meer geestdrift dan het zich liet aanzien“ gevierd, zoolks we aan de *Amigo de Curacao* ontleenen. De gouvernementkantoren waren gesloten en den schoolkinderen was vrijaf gegeven, terwijl een militaire marsch door de stad „tambours, clairons, musique en tète“ mede bijdroeg om wat leven in de brouwerij te brengen. De avonds was het echter, altijd volgens de *Amigo* groot feest. De kapel van de „de Ruyter“ gaf een concert in het Paviljoen Wilhelmina ten aanhoore van een massa menschen, die luide toelichten.

En na het concert had de groote taptoe plaats, die met ommekeer door de stad van 8½ tot 10 uren duurde en waaraan ook de musicerende Janjes van de „de Ruyter“ en van de „Kortenaar“ deelnamen.

'Troof toevallig, dat juist op dien dag de „Prinzessin Victoria Luise“ met 140 toeristen was aangekomen. 't Schip pavoiseerde spoedig na het binnenkomen in de haven toen 't bekend werd dat 't een nationale feestdag voor de luitjes aan den wal was. Des morgens aangekomen vertrokken de toeristen weer tegen 5 ure 's avonds. Voor de aardigheid vermeldt de *Amigo* dat een der toeristen zich des ochtends een paar schoenen aan den wal had laten aanmeten en dit des namiddags kant en klaar meê kon nemen voor de verdere reis.

Dat was zeker vlug werk. Vlugger ten minste dan het mogelijk is den Curacaonaars aan een inkomstenbelasting te helpen, waar ze zich meê kunnen vereenigen.

De Gouverneur en de Koloniale Raad moeten nu evenwel tot een vergelijk zijn gekomen, zoodat omstreeks 't midden der vorige maand kon worden verwacht dat de Raad spoedig zou overgaan tot de openbare behandeling der nieuwe belasting en dus de drinkbeker van een, uit Nederland thuisgestuurde belasting aan de kolonie zal zijn voorbijgegaan.

Uit O-Indische bladen.

De Koffiecultuur. De *Sem. Ct.* wijdt een hoofd-artikel aan den achteruitgang van de koffiecultuur, waarvan wij het een en ander hieronder ontleenen:

Onder de cultures, die de welvaart van Indië bevorderden, stond vroeger de koffiecultuur vóoraan.

Wat is er echter in de laatste jaren van die mooie cultuur terecht gekomen? vraagt de schrijver.

De koffiebladziekte vermoorde haar en tengevolg van den overvloed van koffie uit Zuid-Amerika daalden de prijzen. De indische schatkist, die vroeger jaren had van 40 miljoen winst uit de koffie, kan nu op geen 4 miljoen meer rekenen.

De particuliere koffiecultuur, die zoovelen inlanders goed betaalden arbeid schonk, kon zich met de grootste inspanning nog slechts zwakjes op de been houden.

Een erfpachtsperceel in het Malangsche, dat 25 jaren geleden den eigenaar rijk maakte, den inlander werk gaf en prachtige koffie produceerde, ligt thans woest. De bessen rottende aan de boomen, van paden bijna geen spoor meer aanwezig, alles bedekt door het weelderige indische onkruid, alles vervallen, verwilderd, vergaan, vernield.

Een kwart miljoen ligt daar.

En zoo is 't met tal van perceelen gegaan. Schatten en schatten zijn in de koffie verloren, de bron van welvaart is opgedroogd en een der mooiste cultures van Java is ten onder gegaan.

Koffie heeft geen waarde meer! Er is een tijd geweest, dat de suiker op Java denzelfden weg dreigde uittegaan, maar energie, beleid, verstand, wetenschappelijke voorlichting en tal van verbeteringen hebben de suikercultuur in stand gehouden en haar gemaakt, wat ze nu wêr is. Maar hoe is 't mogelijk dat de koffie geen waarde meer heeft, vraagt de schrijver. Op Semarang wordt toch nog altijd 55 cent voor een katti zeer ordinaire koffie betaald.

In de *Pretanger-bode* van 25 December j.l. stond, dat de koffieboomen verrotten aan de boomen, en dat in de groote steden van Holland de arbeidersvrouwen een drankje drinken, dat op koffie gelijkt, als een glas wijn-zijn op een bokaal onvervalschten rijwijn.

De oorzaak daarvan is, zegt de schrijver, dat niet-tegenstaande de groote concurrentie, de Javakoffie door de Braziliaansche koffie aangedaan, de prijs van goede koffie nog altijd te duur is, om binnen het bereik te vallen van de arbeiders, die zich dan maar vergenoegen met hun kopje „slabberjoksem“, als koffie te genieten en die zich verbazen dat een kopje echte koffie, als hun dat eens een enkele maal wordt aangeboden, zoo overheerlijk is. Van waar die hooge prijzen dan, vraagt de schrijver verder?

Aan den kleinhandel, die scherp concurreert, ligt het zeker niet, zegt hij. Het moet dus hooger gezocht worden en wel bij den groothandel, die de waar op prijs weet te houden. Het zijn dus alweer de kapitalisten, die bij de koffie-malaise de minste schade lijden.

Volgens schrijver's meening hebben echter niet zooloos de kapitalisten in dezen de schuld, als wel het gebrek aan energie, aan werkkraft, aan volharding en initiatief.

De tijden zijn voorbij, dat iemand in Indië op zijn sloffen geld kan verdienen, tegenwoordig moet er in Indië hard gewerkt worden met verstand en toewijding, met lust en ambitie.

Daarna stelt schrijver de vraag hoe de koffiecultuur op Java zoo achteruit is gegaan?

Een uitgeputte bodem, een gedegenereerd gewas? Maar — de suikercultuur bewijst het — beiden hadden verbeterd kunnen worden. Op de geheele wereld is behoefte aan koffie en koffie heeft wel waarde en Java zou vóoraan kunnen staan in de rij der koffie-producerende landen, wanneer slechts — zoolks de heer van Limburg Stirum en de heer Pijnacker Hordijk bij de kamerdebatten zoo vaak hebben aanbevolen, vóoral wordt gelet op de oordeelkundige keuze der te bezigen terreinen.

De grond op Java is ontwifelbaar hier en daar uitgeput, maar de wijze, waarop de bodem — zich zelf helpende middels groene bemesting — zich herstelt, is zeer merkwaardig en kan zeer zeker Java's heerlijke bergstreken weer tot bloei brengen.

Een van de minst bloeiende streken op Java is de afdeeling Demak.

De regent, die aan 't hoofd staat van dit regentschap, is een zeer knap man, een man van groote kennis en activiteit, een weldoener van de bevolking.

Aan energie en activiteit bij het gewestelijk en plaatselijk bestuur heeft het niet ontbroken.

De regering hielp mild, toen Demak niet meer buiten staats-hulp kon.

Maar staats-hulp is uit den aard der zaak gewoonlijk palliatief, niet radicaal.

En Demak is tamelijk wel Demak gebleven. De invoer overtreft verre den uitvoer en, de bevolking is arm, zeer arm!

Om Demak er boven op te krijgen, is regeerings-hulp niet alleen urgent, maar tevens een welbegrepen staatsbelang.

De woeker leeft als een parasiet aan den javaanischen landbouw.

Demak is bij uitnemendheid het land van den rande-boom, het zoo caoutchouc kunnen produceeren, het leent zich voor den zoetwaterteelt.

De communicatie met de hoofdstad Semarang als afvoer- en stapelplaats is uitstekend.

Hier en daar zijn door bemiddeling van het bestuur reeds mooie resultaten verkregen.

Demak kan zeer zeker vooruit komen, maar niet zonder hulp.

Bestuursinmenging, zachte dwang, raadgevingen, printah's, heel mooi! maar waar is het geld?

In hoofdzak zal 't wel liggen aan de boomen.

De koffieboom, uit gedegenereerd plantmateriaal ontsproten, is niet meer opgewassen tegen de ziekten, die hem teisteren.

De weg bij de koffiecultuur in te slaan is dezelfde, welken de suikercultuur insloeg.

Het plantmateriaal behoort uit streken getrokken te worden, die vrij zijn van koffiebladziekte.

Aan den gouvernement-plantentuin, aan de proefstations de eervolle taak om de kwijnende koffiecultuur op te beuren uit haar verval.

Verlost den Javanen van chineesche, arabische en europeesche woekeraars!

Als de regering niet helpt met voldoende voorschotten, hetzij renteloos, hetzij tegen een zeer matig percent, dan blijft Demak het oude Demak.

FRITS.

RECLAMES.

Abonnement geldig in
BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL
ALLEEN
Noordeinde 119 a
Gewaarschuwd wordt tegen
arglistige nabootsing.
ALLE MODERNE
TALEN
Onderwijs Vertalingen

INGEZONDEN.

Opleiding van inlandsche Ambtenaren.

Na lezing van de thans in druk verschenen rede van Mr. M. S. Koster en van zijn antwoord (K. W. N. 47) op mijn artikel (K. W. N. 46), verwonderd het mij, dat de redenaar in zijn repliek verklaarde, zich niet te kunnen vereenigen met mijn denkbeeld om de inlandsche ambtenaren in twee klassen te verdeelen, naar gelang zij al dan niet in het bezit zijn van een diploma B van eene opleidingschool.

Zoolwel uit zijne rede als uit evenbedoeld antwoord blijkt toch, dat de Heer Koster wel degelijk zulk eene verdeling in klassen op het oog heeft.

Hij acht het nl. wenschelijk aan de gediplomeerde inlandsche schrijvers eene maandelijksche toelage van f 25 toe te kennen boven hunne schrijversbezoldiging en de ambten van adjunct-djaks, assistent-wedana en daarboven, eerlang slechts door gediplomeerden te doen vervullen.

Voor het eerste middel tot positieverbetering der ge-

diplomeerden zal de Heer Koster, naar ik vrees, niet veel aanhangers vinden.

Het kan toch niet wenschelijk zijn een schrijver, omdat hij in het bezit is van een diploma van eene opleidingschool, dubbel zooveel traktement te geven als een ongediplomeerd collega, die door jarenlange routine voor het werk, dat een schrijver te doen heeft, mischien veel geschikter is dan de pas aangestelde gediplomeerde.

Dat zal onder de niet-gediplomeerde schrijvers zeker onvrede denkwaken, en terecht.

Bovendien zal zulk eene toelage de gediplomeerden toch niet bevredigen, althans niet voor langen tijd. Zij verlangen naar een werkkring van eenige betekenis, die past bij hun peil van kennis en ontwikkeling en het is ook niet meer dan billijk, dat men jongelieden van dat gehalte met zulke studie- en opleidingsantecedenten, bij gebleken ijver en geschiktheid in veel korter tijd de lagere rangen laat doorloopen, dan onopgeleide ambtenaren van veel geringer kennis en ontwikkeling.

De Heer Koster is van meening, dat eene maandelijksche toelage van f 25 aan de gediplomeerde schrijvers, geen exorbitante eischen aan de schatkist zal stellen. Ik moet hierbij echter opmerken, dat zulk eene toelage dan ook aan de mantri's zal gegeven moeten worden, anders zal een bevordering tot mantri gepaard gaan met vermindering van traktement, en dat is dan toch zeker niet wenschelijk, te meer daar mantri's goeddoelzaam zijn een rijpaard te houden en door hun ambuland dienstwerk meer uitgaven hebben dan schrijvers.

Gesteld nu, dat er na verloop van 4 à 5 jaren een paar honderd gediplomeerde schrijvers en mantri's in dienst zijn, dan zal het totaal van hunne toelagen alleen, ± f 60000 's jaars bedragen.

Met genoegen verneem ik, dat des Heeren Koster's desideratum niet verder gaat, dan diplomabezit voor alle adjunct-djaks's, onder-districtshoofden en hogere inlandsche ambtenaren en dat hij een groot aantal plaatsen in de lagere betrekkingen van schrijver en mantri beschikbaar wil houden voor oud-leerlingen van inlandsche scholen der re klasse en „niet afgestudeerde“ leerlingen van de opleidingscholen.

Ik veroorloof mij echter onder zijne aandacht te brengen, dat het laatste alleen mogelijk zal zijn, als de jaarlijksche aanvulling van gediplomeerden niet te groot is, anders zullen deze, die natuurlijk in de eerste plaats voor eene benoeming in aanmerking behooren te komen, langzamerhand de gediplomeerden moeten verdringen.

Niet dat er bezwaar zou zijn tegen vervulling ook van de lagere ambten, alleen door opgeleide ambtenaren, integendeel, maar dat kan nu eenmaal niet samengaan met een behoorlijke promotie voor de gediplomeerden en het toegankelijk blijven van de lagere rangen voor jongelieden, die niet in de gelegenheid zijn of in de termen vallen om eene opleidingschool te bezoeken of wier ouders de daaraan verbonden kosten niet kunnen dragen.

De Heer Koster zegt in bovenbedoeld antwoord in het K. W. N. 47. o.a. het volgende: „De Heer Habbema schijnt in twijfel te trekken, of voor de adjunct-djaks's en de onder-districtshoofden het gevolg hebben der opleidingschool wel noodzakelijk is te achten.“ Dat heb ik niet gezegd, maar wel, dat kundige en ontwikkelde inlanders, die zich eene langdurige en betrekkelijk kostbare studie hebben getroost, daarin geen gewenschte toekomst zullen zien. Adjunct-djaks of onder-districtshoofd mag voor zulke ambtenaren niet zijn de „bâton de maréchal“ en dat zou een dier beide ambten toch voor de meerderheid worden, wanneer alle of de meeste inlandsche ambtenaren in het bezit waren van een diploma van eene opleidingschool, gegeven de verhouding van het aantal wedana's tot dat der lagere ambtenaren.

Intusschen schijnt het toch ook niet billijk, om den ongediplomeerden alle kans te ontnemen om tot een hooger rang, dan die van mantri, op te klimmen.

Er kunnen zich en er zullen zich onder de niet-opgeleide ambtenaren personen bevinden, die door meer dan gewone scherpzinnigheid en activiteit het gemis van eene wetenschappelijke opleiding vergoeden en ik zie niet in, waarom men zulke ambtenaren niet tot de hogere ambten zou kunnen toelaten. Ontneemt men hen alle kans daarop, dan zal dat bovendien op hun plichtsbetrachting en dienstijver zeker een ongunstigen invloed uitoefenen.

Natuurlijk ben ik even als de Heer Koster overtuigd, dat wij op Java en Madoera vóór alles behoefte hebben aan intellectueel en moreel hoog staande inlandsche ambtenaren, maar in die behoefte mag niet te spoedig, te haastig worden voorzien. De gedeeltelijke vervanging van onopgeleide door opgeleide ambtenaren zal zeer geleidelijk moeten geschieden.

Zijn de jaarlijksche aanvullingen van gediplomeerden te groot, dan zullen hunne kansen op bevordering, die nu al verre van schitterend zijn, allertreurigst worden, terwijl de ongediplomeerden onvermijdelijk uit de lagere rangen zullen worden verdrongen.

J. HABBEMA.

De Alcohol in de Tropen.

Vertaald uit de „Rhein und Ruhrzeitung.“

Een militair dokter, die ongeveer 25 jaren in de Nederl. O.-I. bezittingen werkzaam geweest is, heeft onlangs eene interessante beschouwing over den invloed van den alcohol op de Europeanen in de Tropen, aan de buitenwereld bekend gemaakt.

Het zich gewonnen aan het heete klimaat, berust naar zijne inzichten op eene nieuwe regeling van den bloedsomloop. Het gebruik van alcohol verzwakt het lichaam en verhindert daardoor het zich aan het klimaat gewennen.

Tot het jaar 1898 kreeg ieder Hollandsch soldaat, die in de tropen diende, als deel van zijn rantsoen te velde, 100 cM. (kubiek cM) sterken drank per dag.

Eerst sedert genoemd jaar bracht de Gouverneur van Atjeh — de door haar oorlogzuchtig woelen, meermalen genoemde noordelijke provincie op Sumatra — deze gift op de helft terug en stelde bovendien in, dat de soldaten het recht hadden in plaats van den drank, het geld hiervoor te verlangen.

Ook den officieren, welke ieder dagelijks aanspraak konden maken op een halve flesch wijn, werd hetzelfde voorgesteld. Sedert dien tijd heeft zich een groot gedeelte der manschappen, aangespoord door het voorbeeld hunner officieren, geheel aan het gebruik van alcohol onttrokken, en daarna eene weerstandskraft tegen ziekte en vermoeidheid aan den dag gelegd, alsook eene stipte gehoorzaamheid aan het hooger gezag, welke vroeger nooit gedurende een der talrijke oorlogen en expedities in Nederl.-Indië op te merken vielen.

Het aantal der ziektegevallen verminderde plotseling, terwijl reeds van af de eerste maanden na intrede der quaestieuse verordening, eene merkbare afname te vermelden viel.

Dr. Fiebig, die over deze toestanden schrijft, spreekt uit eigen ondervinding over het nut der onthouding van alcohol in de tropen.

Terwijl hij zich vroeger, zoolang hij nog alcoholische dranken gebruikte, gedwongen gevoelde 's middags rust te

ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

Justman Jacob
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

Schilderen.

Een schilder (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**
Atelier Kazernestraat 25.

R. E. J. Zieck en Zoon,
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92, Den Haag.
Leveren **KLEEDING NAAR MAAT** van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.
Kleedern die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

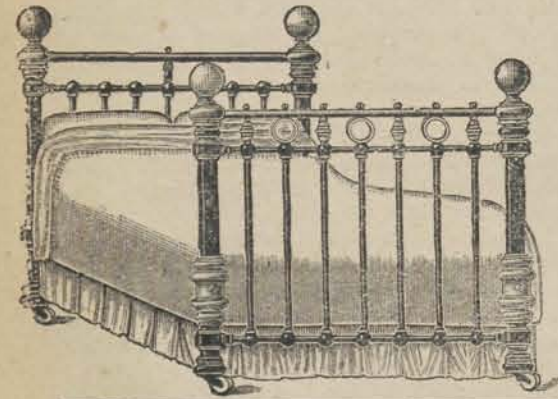

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsesstraat 39,
's-GRAVENHAGE.

S. van Poeteren,
Cand. Notaris te 's-Gravenhage,
Laan van Meerdervoort 134.
Correspondent der
's-Gravenhaagsche Maatschappij
ter Verzekering tegen
Brand- en Zeegevaar, van 1835.
Sluit verzekeringen tegen
Brand- en Zeegevaar.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passantfabriek
voor de vervaardiging van Franjes, Em-
brasses en Agrementen in soliede quali-
teit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

Th. A. A. SIMONIS
34 Groenmarkt.
DEN HAAG over de Prinsesstraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en
Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

Zaak ter overname.
Wegens vertrek naar buiten om stil te gaan leven, ter overname aangeboden eene zaak in **Kruidentiers-, Grutters- en Gelder- sche waren en verschild. aanverwante artikelen,** voor eenen geringen prijs. Droog huis. Huur billijk. Hooge stand. Volkrijke buurt, omtrek Duinoord. Franco brieven a. h. Bureau van dit blad onder No. 65.

OPVOEDING.
In het gezin van het Hoofd eener Openb. School te 's-Gravenhage kunnen **interne leerlingen** geplaatst worden. Ruime woning met tuin. Uitstekende referentiën.
Adres bureau van dit blad motto **Opvoeding.**

Zutphen.
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van 19 November 1903, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST“ de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingbestuur, waarvan:
Generaal Th. J. A. VAN ZIJL DE JONG,
Huize Baank bij Zutphen, Voorzitter;
A. WALLAND,
Rozenhoflaan te Zutphen, Secretaris

AGUILAR'S
PORT-, SHERRY, MADEIRA
en fijne TAFELWIJNEN,
zijn alom bekend.
Hoofdkantoor:
Heerengracht 3, Den Haag.
Bijkantoor:
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
Agentschappen op alle Hoofdplaatsen
in Ned. Indië.
Intere. Telefoon 264.

RAJAH-THÉE
de **Nationale Thee** bij uitnemendheid,
is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.
Overall verkrijgbaar à f1.50, f1.25, f1.— en f 0.80 per pond.
in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.
Luxe-blikken à 2 1/2 ons 75, 60 en 50 cts.
RAJAH-THÉE wordt des namiddags geschonken
in den winkel van „Boeatan“ Plaats.

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZONN,
Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
Maison recommandée
pour costumes „Genre Tailleur“
pour Dames.

OVERHEMDEN

NAAR MAAT.
Glöster
CHEMISTE
HOOGSTRAAT 24/26 DEN HAAG.

OPVOEDING.
Bij een beschaafde familie, P. G., wonende op een der eerste standen van Nijmegen, kunnen **1 of 2 kinderen geheel** in de huishoudelijke kring worden opgenomen. Uitstekend aangenaam thuis alsmede toezicht op de studie verzekerd.
Brieven letter A, bureau van dit blad.

TER OVERNAME AANGEBODEN
eenig **meubilair,** geschikt voor Indische families met verlof Dagelijks te bezichtigen **CONRADKADE 60.**

MEUBELEN.
Door onverwacht vertrek naar Indië voor billijken prijs ter overname aangeboden **Salon- en Eetkamermeubelen,** ongebruikt solied fabriek met garantie.
Inlichtingen omtrent prijs en waar te bezichtigen te bekomen bij E. W. FREDERIKS & ZOON te Zutphen.

Machinale Bliklagerij
VAN
K. VAN SPANCKEREN,
Stortenbekerstraat No. 26,
Van Miereveltstraat 19,
DEN HAAG,
is het goedkoopst adres van
Blikwerken,
voor Export en verpakking,
blank, gelakt en bedrukt.
Postpakketkistjes voor de Indië.
Binnenkisten (in blik en zink).

NIJMEGEN.
„UNITAS“
Bureau van Administratie.
Hypotheek, Assurantie, Vaste Goederen.
Valkhof 3,
Telegramadres „Centrale“, Tel. Intere. 142.
Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloekak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings, Bombaj's ducks, Samballans, Boembœ's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klappen
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertreffbaar).

L. Boellaard,
oud-leerling van het Amsterdamsche en Leipziger Conservatorium, beveelt zich beleeft aan voor **viol, theorie en ensemblelessen etc. Matige conditiën. Zeer goede referentien.**
Adres REGENTESSELAAN 202.

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

Allan & Co.
Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek.
Magazijnen ter Meubeleering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. Utrecht

Wilhelmina

Naaimachine
Probeert de
VIBRALINGSCHUTTLE NAAIMACHINE
VAN
v/h. A. LEWENSTEIN,
WAGENSTRAAT 18a, den Haag.

J. A. DE GRUIJTER.
SMID en GASFITTER.
Aanleg van Electriche Schellen.
MAGAZIJN VAN
Gaskachels, Gaskronen, Baden, Gasovens, Gascomforen,
Haarden, Kachels, Fornuizen,
Geëmailleerde Huishoudelijke Artikelen en Keuken benodigdheden.
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat,
DEN HAAG.

Wederom ontvangen de zoo gunstig bekende en alom geroemde
RONDDRAAIENDE Achterlappen,
welke scheefloopen der **HAKKEN** onmogelijk maken.
MIDDELKOOP'S Schoenmagazijn,
Korte Houtstraat 1, Den Haag.
Wacht U voor minder kwaliteit namaaksels.

R. Glastra.
5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.
in VERHUIZINGEN,
MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.
Manden en Kisten gratis
in bruikleen.

Het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn
DE KATOENBAAL
NOORDEINDE 15-17A
Met het oog op eventueele opslag der **Dr. LAHMANN'S ondergoederen** door voortdurende stijging der prijzen van de Katoenen, wordt de geachte clientèle aangeraden bij tijds het benodigde voor het a.s. seizoen te bestellen.
Specialiteit in alle mogelijke CORSETTEN.
Papieren Patronen en Voering-Tailles (geheel compleet) naar maat binnen 24 uur.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeling 's-Gravenhage.
Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, de Perponcherstraat n°. 93.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.	Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.	Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indië gaan.
Een bekwame linnennaaster.	Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.	Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf ook voor les geven.
Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.	Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de eene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben verzeerd.
Vier dames voor pianolessen.	Eene Juffrouw voor Depôthouderster.
Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.	Twee gew. O.-I. amt. voor administratieve betrekking.
Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).	Eene Dame v/h maken van fijne handwerken mede naar Indië te gaan.
Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).	Eene dame voor het verplegen van een zieke dame.
Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.	Eene geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.
Eene Dame voor Zanglessen.	

nemen, was dit later overbodig. De middaghitte had geen nadeeligen invloed meer op hem, en kon hij 's namiddags met eenen even helderen geest arbeiden als des morgens.

Vroeger ondervond hij bij iedere bezigheid in de zonnehitte eene zeer spoedige afmatting, die zich nu evenmin meer gelden deed.

Hieruit blijkt duidelijk, dat de ontwenning van alcohol, die in ons klimaat wellicht niet voor iedereen onvoorwaardelijk noodig is, bij verblijf in de tropen eene dringende eisch wordt, waaraan zich ieder, die zich niet aan den schadelijken invloed van dat klimaat blootstellen wil, onderwerpen moet.

Het tegendeel, de nadeelige werking van den alcohol, valt helaas ook nu nog meer dan genoeg in de tropische koloniën op te merken. De organen van den bloedsomloop worden daardoor ongeschikt eene bijzondere inspanning te verdragen. Zwakte of verlamming van de hersenen maken de individuen, die sterken drank gebruiken, weldra geheel ongeschikt tot den arbeid.

In het bijzonder in de tropen, doen zich talrijke voorbeelden van slachtoffers van den alcohol voor, die zedelijk schipbreuk lijden en alle energie verloren hebben. Zelfmoorden onder de troepen in Nederlandsch-Indië zijn hoofdzakelijk onder de alcoholisten.

Volgens de navorschingen van Dr. Fiebig is een groot aantal ziekten, waarvan wij hier moeraskoorts, cholera, dysenterie, leverziekten, neurasthenie, alsook chirurgische operaties noemen, veel gevaarlijker voor den alcoholist dan voor den onthouder.

De overheid der Nederl. Koloniën heeft de gewichtigheid der alcohol-quaestie volkomen begrepen en reeds maatregelen getroffen, om op den aangevangen weg vorderingen te maken.

Invloedrijke personen hebben daarbij eene vereeniging gesticht, welke zich ten doel stelt, tot uitbreiding van volkomen onthouding van alcohol mede te werken, en verfrischingslokalen te doen bouwen, waarin alcohol-vrije dranken verkocht worden.

Ten slotte is nog vermeldingswaardig, dat een groot aantal betekenende onderzoekers e.a., die hunne tochten hoofdzakelijk in de tropen gemaakt hebben, volkomen tegenstanders van den alcohol zijn, of wel geweest zijn; van hen noemen wij hier: Livingstone, Emin-Pascha, Stanley, Graaf Götzen, Generaal Gallieni en Lord Roberts.

WILHELMEN F. E. BERCKENKAMP.

Duisburg, Februari 1904.

Moederland en Koloniën.

VERSLAG van de Algemeene Vergadering der Vereeniging „Moederland en Koloniën”, op Vrijdag 15 Februari 1904, des avonds te 8 ure, in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis.

Voortzetting der behandeling van het Ontwerp-Koloniaal-Programma der Vereeniging.

Aan de orde was hoofdstuk VI de 11e al., luidende: „Ten aanzien van bosschen en mijnen gelde als regel, dat de Staat, waar hij, om redenen van algemeen belang, niet zelf de exploitatie ter hand kan nemen, zich in de met die exploitatie behaalde winst een billijk aandeel behoort te verzekeren.”

Door een der leden, den heer P. J. van Houten, was een amendement hierop ingediend, dat na eenige wijziging aldus luidt:

„Ten aanzien van bosschen en mijnen gelde als regel, dat de Staat de ontginning aan den vrijen ondernemingsgeest overlate door overeenkomsten tegen pacht of huur en, waar mogelijk, bovendien een billijk aandeel voor den lande in de te behalen winsten.”

Ten aanzien van dit onderwerp had het bestuur schriftelijke adviezen ontvangen van twee deskundigen. Het eene was van den heer A. H. Berkhout, oud-houtvester in Ned.-Indië, thans leeraar aan de Rijks-landbouwschool te Wageningen, die er op wees, dat naarmate het boschbeheer meer intensief wordt, en van de bosschen op den duur de grootst mogelijke opbrengst geëischt wordt, het moeilijker zal vallen aanleg en onderhoud te scheiden van de exploitatie.

Bij een extensief beheer kan men groote uitgestrektheden ter exploitatie afstaan aan de particuliere nijverheid. De indienstneming van goed gesalarieerd personeel is alsdan loonend. Is het terrein leeggekap, dan kan de boschbeheerder, die bij de exploitatie er slechts op te letten had, dat de contractant niet buiten de grenzen van het hem aangewezen perceel kapt, tot beplanting overgaan. Bij dit regime kan moeielijk rekenschap worden gehouden met lokale omstandigheden, die een ander wijze van handelen dikwijls wenschelijk maken. Op de eene plaats van het uitgeveene perceel zullen de aanwezige bossen feitelijk nog niet kapbaar zijn. Op een andere plaats is de bodem zoo vruchtbaar, dat men de herplanting overbodig zou kunnen maken. Ook kan men het noodzakelijk dunnen der bosschen bezwaarlijk aan den contractant over laten, daar de belangen van het resterende gewas dezen volstrekt onverschillig zijn. Behoorlijke voor- schriften in deze richting zouden den exploitant te veel in zijn beweging hinderen en eene kostbare controle noodig maken.

De heer Berkhout besluit hieruit, dat hij een intensief beheer, het ideaal waarnaar gestreeft moet worden, aanleg, exploitatie en beheer der bosschen bezwaarlijk aan verschillende personen kunnen worden opgedragen. Waar de bosschen nuttig zijn voor het algemeen welzijn, daar kan de zorg voor de instandhouding er van zeker niet aan de particuliere nijverheid worden opgedragen.

Echter wordt een intensief beheer van de djati-bosschen op Java nog slechts bij uitzondering toegepast, en daarom zal men wel niet anders kunnen doen dan op de bekende wijze voortgaan, dat is gebruik maken van de particuliere industrie. De heer Berkhout zou het betrokken artikel van het Kol. Programma daarom, wat de exploitatie der bosschen betreft, aldus willen laten luiden:

„De Staat waakt er voor dat, met de instandhouding der bosschen niet alleen fiscale doeleinden worden nagestreefd maar zorgt ook voor een stelselmatige beplanting van de bergheiligen ter wille van den rijstbouw in de vlakten. Bij de exploitatie zij men er op bedacht de belangen van handel en nijverheid, zoowel van de Inlanders als van de Europeanen, te bevorderen.”

Van een geheel andere meening bleek de heer W. Buurman van Vreede, oud Inspecteur van het boschwezen in Ned.-Indië en schrijver van het tweede advies. Van oordeel zijnde, dat het intensieve beheer van 's lands bosschen in Ned.-Indië zeer goed kan samengaan met exploitatie door particulieren, acht hij dit laatste wenschelijk. Aan de particuliere nijverheid kan die exploitatie zeer goed worden toevertrouwd, mits vooraf de noodige taxatie van de aanwezige houtmassa's door den houtvester geschiedt. Door de heer Buurman worden die roegeringsmaatregelen van de laatste jaren geraakt welke er toe geleid hebben de inschrijvingen door contractanten schromelijk op te drijven, zoodat

die in handen zijn gekomen van Chinezen, die er zich van bedienden om zich in de binnenlanden te vestigen, ter volvoering van hunne bekende, ongere practijken. Ook het export van djati-hout naar Europa heeft door een en ander zeer geleden. Aan de particuliere nijverheid kunnen niet worden overgelaten de instandhouding van bosschen en het reboiseeren van bergheiligen evenmin het dunnen van de plantsoenen. Hiervoor moet door den Staat worden gezorgd. Door de heer Buurman wordt ten laatste een middel aangegeven om Chineesche inschrijvers met slechte bedoelingen te weren.

Tot zoover de beide adviezen. Het amendement van den heer Van Houten, waarmede de Program-Commissie zich niet kon vereenigen gaf aanleiding tot een breede en levendige wisseling van gedachten waarbij, behalve de voorstellers, zich deden hooren de heeren Fokkens, Van de Does de Bey, Pijnacker Hordijk, Mr. van Deventer, Van Sandick en de Voorzitter, die allen min of meer tegen het beginsel van den voorsteller gekant zijn. Het Concept-artikel der Commissie wordt daarna met algemeene stemmen op één na aangenomen.

De heer Fokkens geeft in overweging Hoofdstuk VI achter 1 als nog met een nieuw artikel te verrijken, aldus luidende: „Voorlichtig en zooveel mogelijk hulp door het bestuur aan den Inlandschen landbouwer, bij den afzet van zijne producten.”

Het hierin besloten denkbeeld vond geen tegenkanting, maar men achtte het reeds vervat in de paragraaf 1 „Bevordering der ontwikkeling van den landbouw”. De toevoeging, in stemming gebracht, werd daarom met drie stemmen vóór verworpen.

Thans kwam aan de beurt Hoofdstuk VII, art. 1, aldus luidend:

„Afschaffing van alle onbetaalde dan wel niet voldoende betaalde heerendiensten op Java en Madoera, gepaard met een op geleidelijke inkrimping gerichte regeling van de desa-diensten aldaar.”

De heer Fokkens verklaart zich voor de afschaffing van alle heerendiensten.

Mr. van Deventer wijst er op, dat het concept reeds een paar jaren oud is en de onderwerpelijke paragraaf opgesteld werd onder den indruk van de toen juist verschenen brochure van den Ingenieur Gerst die in sommige gevallen wel voor eenigen zachten dwang, „printal aloes” was. Sedert zijn de inzichten veranderd en de Commissie kan zich daarom wel met het over de heerendiensten uitgesproken algeheel met niet vereenigen.

De heer Pijnacker Hordijk vraagt hoe men nu in bijzondere gevallen aan de noodige handen zal komen, bijv. bij natuurrampen als andersints, waarop geantwoord wordt, dat de alsdan te eischen diensten geen eigenlijke heerendiensten zijn.

Het concept-artikel wordt nu aldus gewijzigd: „Afschaffing van heerendiensten op Java en Madoera met gelijktijdige regeling en zooveel mogelijk inkrimping van de desa-diensten en daarna met algemeene stemmen aangenomen.

Concept-artikel 2 luidt aldus: „In de bezittingen buiten Java en Madoera afschaffing van onbetaalde dan wel niet voldoende betaalde heerendiensten, overal waar de inlandsche bevolking in verhouding tot haar draagkracht genoegzaam belasting in geld betaalt of waar, zonder bezwaar, de heerendiensten door geldelijke belastingen kunnen worden vervangen.”

De heer Fokkens stelt eene wijziging voor, waarmede de heer Monod de Eyoedville zich geheel kon vereenigen. De heer Kooreman sluit zich hierbij aan, maar zoude aan het artikel eene zinsnede wenschen te zien toegevoegd, strekkende om den overdadigen aanleg van wegen op sommige plaatsen in de Buitenbezittingen tegen te gaan.

Het artikel wordt nu aldus gesteld: „In de bezittingen buiten Java en Madoera streven naar afschaffing van heerendiensten, waar zulks, in verband met de plaatselijke toestanden, uitvoerbaar is.”

Concept-artikel 3 luidt aldus: „Voor zoover dwangcultuur behouden blijft, behoorlijke betaling van de daartoe verplichte personen.”

Op voorstel van den heer Pijnacker Hordijk wordt het artikel aldus gewijzigd: „Voor zoover dwangcultuur behouden blijft, voldoende betaling van de daarvoor verrichte diensten.”

Concept artikel 4 luidt aldus: „Overname van de belangrijke verpachtmiddelen in eigen beheer wordt omgezet in „Het nemen in eigen beheer van de belangrijke verpachtmiddelen.”

Concept artikel 5 en 6 werd zonder discussie met algemeene stemmen aangenomen. Zij luiden aldus:

Art. 5. „Bij de exploitatie van de opiumregie worde gestreefd naar geleidelijke beperking van het gebruik van opium.”

Art. 6. „Eene regeling der pandhuizen, waarbij winstbejag van de schatkist is uitgesloten.”

Concept artikel 7 luidt aldus: „Maatregelen tot heffing der landrente over geheel Java, naar de beginselen der zoogenaamde Preanger landrenteregeling, met verlaging evenwel van het daarbij gestelde minimum percentage.”

De heer Fokkens kan niet goedkeuren dat het Programma diens Preanger landrenteregeling aldus bijna onvoorwaardelijk aanbeveelt. Z. i. moet het Programma algemeene beginselen vaststellen en niet in bijzonderheden af dalen, vooral waar deze zooda als ernstige bedenkingen onderhevig zijn. Over de voor- en nadeelen van dat Preangerstelsel ontspint zich een discussie, waaraan deelnemen Mr. van Deventer, de heer Pijnacker Hordijk en van der Kemp.

De heer Fokkens zegt ten laatste met het handhaven van het beginsel der Preanger landrenteregeling vrede te kunnen nemen, wanneer het artikel anders gesteld werd, bijv. aldus: „Maatregelen tot heffing van de landrente over geheel Java naar de beginselen der zoogenaamde Preanger landrenteregeling, voor zoover het streven naar de heffing volgens netto-opbrengst betreft.”

Hiermede wordt goedgekeurd genomen doch op voorstel van de heer Pijnacker Hordijk de definitieve redactie van het artikel overgelaten aan de Commissie, die thans van al de licht- en schaduwzijden van het stelsel en van de zinswijze der vergadering heeft kennis genomen, en het artikel zeker daarmee zal doen overeenstemmen.

Art. 8 over de verponding ging zonder discussie en stemming door.

Bij art. 9, handelende over belastingen op inkomsten en winsten, verklaarde een der aanwezige zulke zwaarwichtige bedenkingen te hebben, dat hij een grondige behandeling wenschelijk achtte, die echter wegens het vergeverderde uur nu niet wel mogelijk scheen.

Besloten werd alzoo dit onderwerp voor eene volgende samenkomst uitstellen, waarna de vergadering werd gesloten.

P. H. VAN DER KEMP, president.
J. L. SWART, secretaris.

Van vreemde Koloniën.

Spoor- en tramwegen in Indo-China. Op het einde van de vorige maand is de eerste, 70 kilometers lange sectie Saigon-Bienhoa-Anloc van de lijn Saigon-Tanlinh, die Cochinchina met 't zuiden van Annam moet verbinden voor het verkeer opengesteld. Laat ons naar aanleiding hiervan eens nagaan hoe 't nu met het spoorwezen in de groote fransche aziatische kolonie is gesteld.

Oude lijnen (dagteekend van vóór 't bestuur van den vorigen gouverneur, Paul Doumer) zijn die van: Saigon naar Mytho in Cochinchina . . . 70.8 K.M.
Hanoi naar de grens van Kwangsi . . . 152.2 „

Nieuwe lijnen zijn die van: Saigon naar Anloc, in Cochinchina . . . 71 „
Haiphong naar Thanhba, in Tongkin . . . 200 „
Hanoi naar Thanhhoa, in Tongkin en Annam 247 „

Totaal . . . 741 K.M.

De nieuwe lijnen, ter lengte van 518 kilometers maken slechts een gedeelte uit van het spoorwegplan, dat nog onder het bestuur van den heer Doumer werd vastgesteld en hetwelk den aanleg van eenige lijnen, ter lengte van omstreeks 1000 kilometers omvatte. Oorspronkelijk had 't wel in de bedoeling gelegen om maar dadelijk ten opzichte van de, zoo stiefmoederlijk bedeelde kolonie grootscheeps van wal te steken met een plan, voor welks uitvoering de aanleg van ongeveer 2000 kilometers noodig zou zijn geweest, maar de heer Doumer vreesde, misschien niet ten onrechte, door te hooge eischen zijn geheele plan schipbreuk te zullen zien lijden, en zoo kwam het bedoelde plan tot stand, voor welks verdere uitvoering nog de aanleg noodig is van de lijnen:

Anloc—Tanlinh 61 K.M.
Thanhhoa—Vinh 79 „
Thanhba—Lao Kay 184 „
Tourane—Hué 104 „

428 K.M.

Wanneer deze lijnen gereed zullen zijn, wat voor enkele in den loop van dit, voor de andere in den loop van het volgende jaar kan worden verwacht, zal Indo-China over twee jaren minstens over 1170 kilometers spoorweg kunnen beschikken.

Veel is dat nog niet, terwijl bovendien geen sprake kan zijn van een spoorwegnet, daar toch zelfs geen doorlopende verbinding tusschen het Noorden en het Zuiden der kolonie door aanleg van de genoemde lijnen zal zijn tot stand gekomen.

Men zou de indo-chineesche bestaande, of in aanleg zijnde spoorwegen in twee hoofdgroepen kunnen verdeelen, die van Cochinchina en die van Tongkin, met een enkel takje zich in de richting van Annam uitstrekkend, dat langgerekt en smal met een meer dan 1000 kilometers lange kustlijn tusschen Laos en de Chineseesche Zee ligt ingesloten.

En toch, hoe gebrekkig nog het spoorwegverkeer in deze kolonie moet worden geheeten, valt nu reeds uit de diensten, die de 620 kilometers spoorweg in Tongkin bewijzen, af te leiden welken invloed de voltooiing van het geheele plan op de economische ontwikkeling van Indo-China moet uitoefenen. Iemand, die in de laatste vier jaren niet in Tongkin was geweest en onlangs daar terugkeerde, schreef toen aan de *Quinzaine Coloniale*.

„Ik sta verbaasd over de verandering, welke hier door de spoorwegen is teweeggebracht. Ik had al gedacht dat het schouwspel der inlandsche activiteit geen verrassingen meer voor mij zou bieden. Maar ik stond verstomd over het vertier dat de 56 treinen, die dagelijks overladen met Annamieten te Hanoi aankomen, er teweeg brengen. Wat zal 't zijn wanneer het net geheel voltooid is, de locomotief Vinh, het groote handelscentrum in Noord-Annam zal hebben bereikt en ons over Lao-Kay tot vóór de poorten van Yoenan zal brengen.”

Dit verschijsel zal zich ook in andere deelen van Indo-China voordoen zoodra daar de, op het oogenblik nog in aanleg zijnde of ontworpen spoorwegen voor het publiek verkeer zullen kunnen worden opgesteld. Onder de ontworpen lijnen zijn voor de volgende de noodige gelden reeds beschikbaar:

Tanlinh—Bin Dinh 518 K.M.
Mytho—Cantho 93 „
Hué—Quangtri 70 „

Zoodra de hiervoren genoemde verbindingen, in 't geheel een afstand van 1851 kilometers beslaande, zullen zijn gereed gekomen, kunnen daarvan eerst ten volle bevredigende inkomsten worden verwacht wanneer de gappingen tusschen Vinh en Quangtri en tusschen Tourane en Bin Dinh zullen zijn aangevuld, verbindingen tusschen de spoorwegen in Annam en 't bevaarbaar gedeelte van de Mekong tot stand zijn gebracht en een secundair net van voedingslijnen zal zijn aangelegd. Laatstgenoemde noodzakelijkheid doet zich vooral in de delta's van Cochinchina en Tongkin gevoelen en er komen ook reeds meerdere aanvragen tot het verleen van concessie voor tramway-aanleg binnen. Zoo b.v. in Cochinchina voor de lijn Go Vap—Hoc Monh, in Annam voor de lijn Tourane—Faifoë, en in Tongkin voor de lijnen: Nandin—Voban, Thaibinh—Phoeninh-giang, en Phoeninh-giang—Camgiang. Enkele van deze tramways zijn reeds in aanleg. Het bestuur geeft den gebaanden weg over aan de concessionarissen, die zonder rentegarantie voor hunne rekening moeten nemen de levering van het vast en rollend materieel, het ballast van den weg, den bouw der stations en de exploitatie.

Afgescheiden nu van 't, wanneer men, zoodals met Indo-China 't geval is, financieel in goeden doen verkeert, navolgenswaardig voorbeeld van aanmoediging van het particulier initiatief, kan dunkt ons uit 't vorenstaande slechts worden afgeleid, dat men zich wel wachten moet om generaliseerend op de fransche koloniën te wijzen als voorbeeld voor onze koloniën op 't gebied van spoorwezaanleg. Er ligt b.v. wat Indo-China aangaat nog te veel toekomststrijk opgesloten in de fransche koloniale spoorwegpolitiek.

Engeland in Arabië. De ernstige moeielijkheden die ten vorigen jare tusschen Engeland en Turkije waren gerezene tengevolge van de uitbreiding van het engelsch gebied om Aden, zouden naar men verneemt tengevolge van een overeenkomst tusschen de beide mogendheden uit den weg zijn geruimd.

De bezetting van verschillende punten, waarop de Porte aanspraak maakte, door engelsche troepen van Aden is nu een voldongen feit. Na Dalaa te hebben bezet zijn de engelsche soldaten onlangs Kataba, op ongeveer 130 kilometers ten Noorden van Aden gelegen, binnengetrokken.

Deze vermeerstering van turksch gebied in Yemen wijst op het bestaan van een ernstig plan om zich langzamerhand in het binnenland te vestigen. Dit plan zou reeds van genoegzaam wijde strekking zijn, zonder dat de engelsch indische bladen er het ware van zouden hebben medegedeeld, toen ze eenigen tijd geleden verkondigden dat de engelsche toekomstplannen thans de inbezitting van heel Arabië zouden omvatten.

Wanneer de Engelsen het werkelijk daarop voorzien hebben en hun geen ernstiger tegenstand wordt geboden dan zij thans ondervonden, zouden die plannen hun verwezenlijkend zeer nabij kunnen zijn.

En als we ons nu eens te binnen brengen wat lord Curzon de indische onderkoning alzo te Mascate zoodal als te Sjarka en te Koeëit op zijn tochtje langs de arabische havens in de Perzische Golf tot de arabische sjeiks heeft gesproken dan maken we ons niet de minste illusie betreffende de vreedzame engelsche politiek in die streken. Het is nu maar de vraag of de inlandsche bevolking en inzonderheid de nomaden-stammen zich even gemakkelijk als hunne sjeiks zullen laten overtuigen van de noodzakelijkheid om zich onder bescherming van

Groot-Brittanje te stellen. Zonder in deze quaestie te willen vooruitloopen, is 't o.i. toch wel geoorloofd er aan te twifelen, dat zij zich even handelbaar zullen toonen als hunne hoofden. Met 't oog op deze quaestie juist kan worden gewezen op het feit dat in Irak-Arabië; Ben Rasjid, sjeik van Nedzjd, en de verklaarde vijand van Mobarak Sabah, sjeik van Koeëit, een soort volksheld geworden is juist omdat hij aan 't hoofd der partij staat, die Koeëit onder turksche heerschappij wil houden. Bovendien leggen de Bedoeinen van Oman ook al een steeds duidelijker wordenden afkeer van het engelsch gezag aan den dag. De aan incidenten rijke tochten van den engelschen consul te Mascate, Cox, langs de kust van Oman en de, toen door de inlandsche bevolking tegenover hem aangenomen vijandige houding, hebben genoegzaam het bewijs geleverd dat de Bedoeinen niet genegen zijn hunne onafhankelijkheid prijs te geven.

Wat de bewoners van het zuiden van Yemen aangaat, beginnen ook zij in den laatste tijd hun ware gevoelens ten opzichte van hunne zoogenaamde beschermers niet langer te verbergen. Niet lang geleden heeft de stam der Hoesjebis een engelsch detachement dat in de passen van Djebel Menif patrouilleerde, overvallen. De aanval werd zoo plotseling en zoo krachtig ondernomen, dat de Engelsen haastig moesten terugtrekken, met achterlating van verscheidene doden op 't gevechtsveld, terwijl ze slechts met moeite hun gewonden konden meenemen, waaronder zich de, door drie kogels getroffen majoor Lloyd Young bevond.

Van Aden werd hierop een uitgelezen troep uitgezonden om de Hoesjebis te tuchtigen. Men kan zich overtuigd houden dat de straf niet malsch zal wezen, daar de Engelsen den Arabieren allen lust zullen willen benemen om hunne aanvallen te hernieuwen.

Hoe 't ook zij, de bevrediging der nieuwe engelsche bezitting in het Zuiden van Yemen zal nog heel wat moeite kosten. Het is zelfs waarschijnlijk dat de rust er eerst zal zijn verzekerd, wanneer de weg van Aden naar Kataba beveiligd wordt door een aantal posten van voldoende sterkte om de nomaden van den omtrek in bedwang te houden.

Er was een tijdje geleden sprake van den aanleg van een spoorweg, die Aden zou verbinden met Dalaa over Lahadzj, Hoesjebi, Koeteibi en Alawi. Van Dalaa zou die weg dan tot Hodeida kunnen worden doorgetrokken. De belangrijke uitgaven, die met den aanleg van deze lijn in een zoo geaccidenteerd landstreek zouden zijn gemoed, moeten aanleiding hebben gegeven om dit plan te laten varen, dat anders, men kan er zich van overtuigd houden, aan Engelsch-Indië ter uitvoering zou zijn opgedragen met de, in een overeenkomstig opzicht ook ten onzent gangbare overweging, dat het defensiebelang der groote kolonie gebaat is door het behoud van een zoo krachtig mogelijke vestiging aan de Zuidkust van Arabië nabij den ingang der Roode Zee, en dus die kolonie en niet het moederland voor de kosten behoort op te komen, welke de uitvoering van zulke plannen noodig maakt.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Indisch Genootschap. Vergadering van 19 Januari 1904.

De opleiding der Inlandsche administratieve en rechterlijke ambtenaren op Java en Madoera, (Voordracht van Mr. M. S. Koster, met discussie.)

De Indische Mercuur. 16 Februari 1904. No. 7.

Van G(orkom): Kinacultuur. (Bespreking van De kinacultuur door H. P. J. Broekhuysen). — H. van Cappel: Het heden en de toekomst der kolonie „Suriname”. (Bespreking der brochure van J. A. de Gelder). — De Surinaamsche bosschen, door A. H. Berkhout. — Een en ander over de bewerking van goudplacers, door F. Raaymakers. — Het weven in Ned.-Indië. (Bulletin Koloniaal Museum, No. 29), door J. A. Loeber Jr. — Brieven uit Suriname. — Algemeen syndicaat van Suikerfabrikanten op Java. — Uit de oude doos, door S. Kalf: Goud-Exploitatie I. — Verslagen, enz.

Maandbericht van het Ned. Zendingengenootschap. Febr. 1904.

J. Louwerier: Uit het ressort Tomohon. — Posso. 16 afbeeldingen met beschrijving. — Enz.

Berichten van de Utrechtsche Zendings-

vereeniging. Febr. 1904.
Het Koninginnefeest te Sidangoli (Halmahera), door Zr. Fortgens-Adriani. — Boeroe. Tifoe. — Bezoekreizen.

Orgaan der Ned. Zendingsvereeniging. Febr. 1904.

B. M. Alkema: Ons inlandsch personeel (met plaat). — J. Verhoeven: Inbar 7.

Geneeskundig Tijdschr. voor N.-I. 1903 af. 6.

Enige statistieke gegevens, omtrent besmettelijke ziekten van de buitenbezittingen over het jaar 1902. — Over enige geneeskundige bronnen op Java. — J. F. van der Meer: De verspreiding der ankylostomiasis in den Archipel. — J. Scheltens: Kleine mededeelingen uit de praktijk. — Dr. J. J. Kunst: Over de behandeling van malaria's met aristochine. — Dr. C. E. Benjamins: Ankylostomum duodale te Semarang en omstreken. — Dr. G. Maurer: De aetiologie van beri-beri en pilosis.

Tijdschrift der Maatschappij van Nijverheid. Februari 1904.

K. H. H. van Bennekom: Eene Indische Kamer van Koophandel in Nederland.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl., 26 Febr. 11 Mrt. 11.30 'sav.
Rotterdam, Lloyd, 19 Febr. 4 Mrt. 11.30 'sav.
Genua, Nederland, 23 Febr. 8 Mrt. 9.15 'sav.

(Suppletioire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 3.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd, 1 Mrt. 7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst, 20 Febr. 5 Mrt. 7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst, 26 Febr. 11 Mrt. 1.—mid.
Napels, Duits. dienst, 29 Febr. 9.45 'sav.

Via Marseille: Suppletioire verzending van brieven, briefkaarten en aangetekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletioire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire, Fr., 8 Mrt. 7.45 vm.
Amsterdam, Nederl., 29 Febr. 11.20 'sav.
Southampton, Eng., 1 Mrt. 5.05 mid.

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 'sav. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatste van elke maand 7.20 'sav.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 n.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)
Southampton. Elken Vrijdag 7.20 'sav.
Liverpool. Elke nMaandag 7.20 'sav.

ADVERTENTIEN.

P. Happel Jr.
CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.

Afzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

KON. NED. STOOMVERWERF
Opgericht 1864.
J. HOEVELS
ROTTERDAM.
CHEMISCHE WASSCHERIJ.
Franco toezending. Franco retour.

DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " "
B. STRAUB, Frederikstraat 10, " "
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

Th. A. A. SIMONIS
34 GROENMARKT,
over de Prinssestraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
Machinale Stoomzuivering
van Bedveeren.
Wasschen, opmaken en repareren
van beddegoed.

PAUL C. KAISER,
Prinssestraat 66,
Elandstraat 94, Weimarstraat 35,
Heerengracht 24,
levert alle soorten brood, van de
BESTE hoedanigheid.

B. F. C. DALDERUP,
ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat.
Het beste en voordeelgste adres voor
BUSGROENTEN,
UITGEWOGEN GROENTEN,
ZUURKOOL,
GEDROOGDE GROENTEN,
GEDROOGDE VRUCHTEN,
VRUCHTEN IN BLIK,
GELD. ROOKWORST.

Corsmit Brosseis & Co.
Meubelfabrikant
DEN HAAG.

Compleete Meubilering,
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Bovenhuis p. maand f 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.

18, WAGENSTRAAT 18.

GIDS
VOOR

Repatriëerenden,
Gratis aanbidding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande
hôtels gratis aan de repatriëerenden
aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java” „
Hôtel „Ort” „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor
advertentiën.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

HAARLEM, Barteljorisstraat 32.

's GRAVENHAGE, Spui 12.

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

SNOEREN'S
Superieur
SCHOEISEL

verkrijgbaar:

NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.

Maat- en Reparatie-Inrichting.

Koopen of verkoopen, huren en verhuuren

van HUIZEN, VILLA'S, BOUWGRONDEN

FALKENBURG en Co.

Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.

DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.

Toezending Woninggids gratis.

Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te
's-GRAVENHAGE en te WELTEVEDEN ter beschikking
van belangstellenden.

Firma A. KOKKEE.

Nieuwe Havenstraat 46.

UITZENDING VAN DINERS.

f 0.80 - f 1.00.

Vele Indische recommandatiën.

Ieder Lid van OOST en WEST wordt aangeraden proef te nemen
met de ANTHRACIETH, waarvan de Analyse hier afgedrukt staat, en
welke verkrijgbaar is bij den

BRANDSTOFFENMANDEL
C. Aandewiel,

Hofleverancier.

'S GRAVENHAGE, SCHEVENINGEN,

Sumatrastraat 145,

Badhuisstraat 103,

Teleph. 1427.

Teleph. 2854.

ANALYSE DER WESTERN VALLEYS
GROSS HANDS ANTHRACIETH:

KOOLSTOF	92.73 pCt.
WATERSTOF	3.37 „
ZUURSTOF & STIKSTOF	2.69 „
ZWAVEL	0.45 „
ASCH	0.76 „
	100.00 pCt.

Abonneert U op de
Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.

Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”,
HAAGPOORT 4.

Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.

Fabriceeren alle Geomprimeerde Geneesmiddelen,
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Geomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

LEVERANCIERS VAN MEERDERE BEGEERINGEN.

Zie aanbevelingen Nederl. Rode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg
Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in geomprimeerden vorm gemaakt worden.

Vraag slechts ons Fabrieksmerk.

Te bekomen bij alle Apothekers.

VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN

binnen de stad,

van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.

J. J. MESKER,

Casuariestraat 13, - Den Haag.

TELEFOON No. 259.

Vraagt

de bekende

Saucen en

Uw Leverancier

Groenten, Soepen,

Zuren van de Firma

TIELEMAN & DROS, Leiden.

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveaute's voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN.

BILLIJKE PRIJZEN.

OPRUIMING

van Gas-, Petroleum- en Amerikaansche Vulkachels
tegen veel verminderde prijzen.

ENGLEBERT-COLINET, Filiaal Noordeinde 190.

Speciale Inrichting voor Indische Families.

OOST en WEST.

RESTAURANT

LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.

Des Zondags van 12 tot 7 ure n.m.

Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.

Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (plat du jour) f 0.80.

Diné f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES } voor 10 plats du jour f 7.00,
} voor 10 diners f 12.50.

Het lokaal is telefonisch verbonden, zoowel ten gerieve der leden, als tot het
ontvangen van bestellingen.

BRAND-APPARATEN

der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.

Groote voorraad Fijne Houtwaren.

TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.

TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.

Eenigst speciaal Magazijn.

Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maldienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

van Rotterdam. van Marseille. te Port-Said. te Padang. te Batavia

Goentoe	1904	1904	1904	1904	1904
Merapl	5 Maart	17 Maart	22 Maart	11 April	13 April
Gede	19	31	5 April	24	26
Ongaran	2 April	14 April	19	8 Mei	10 Mei
Sindoro	16	28	3 Mei	22	24
Salak	30	12 Mei	17	5 Juni	7 Juni
Lawoe	14 Mei	26	31	19	21
Ardjoeno	28	9 Juni	14 Juni	3 Juli	5 Juli
	11 Juni	23	28	17	19

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: Ruys & Co., Rotterdam.

De Agenten: Eijkenslyters & Tromp Anna Paulownastrat 1d, 's-Hage.